

Alborgí

REVISTA DE LLETRES I ESTUDIS DE PATERNA

Núm. 11 - 2012

Francisco Ferrandis Bordes – Aitana Guia Conca – Mònica Manrique Soler
Dolores Ripoll Bonifacio – Andrés Pons Muñoz – Alejandro Llabata Leonart
Marisol González Felip – Hernán Mir – Josep Vicent Lozano-Seser
Albert Pérez i Marco – Lluís Galiana

AJUNTAMENT DE
Paterna

Edició: M.I. Ajuntament de Paterna. Regidoria de Política Lingüística
Realització: Oficina Municipal de Promoció i Ús del Valencià
Direcció: Albert Pérez i Marco.

Depòsit legal: V-3488-2010

Disseny i maquetació: Gestión y Servicios de Paterna
Impressió: Gráficas Mari Montañana

Alborgí

REVISTA DE LLETRES I ESTUDIS DE PATERNA

NÚM. 11
2012

AJUNTAMENT DE PATERNA
REGIDORIA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA
OFICINA DE PROMOCIÓ I ÚS DEL VALENCIÀ

Taula

PRELIMINAR	7
EDITORIAL	9
JOCS FLORALS 2011	
Prosa	
Premi “Coses de Paterna” FRANCISCO FERRANDIS BORDES Paterna en el record	14
Premi “Relat curt” AITANA GUIA CONCA Icebergs en oceans incommunicats	30
“Contes infantils escrits per adults” MÒNICA MANRIQUE SOLER Passions	35
“Històries del Foc” DOLORES RIPOLL BONIFACIO Només falta un any	39
Poesia	
Flor Natural ANDRÉS PONS MUÑOZ Tinc	45

Taula

Torre d'Or ALEJANDRO LLABATA LLEONART La llum primera	49
--	-----------

Torre d'Argent ALEJANDRO LLABATA LLEONART Cantaven una albà	53
--	-----------

JOCS FLORALS 2010

Poesia

Flor Natural MARISOL GONZÁLEZ FELIP Pares	58
--	-----------

Torre d'Or HERNÁN MIR Abraçada paterna	64
---	-----------

Prosa

Relat Curt JOSEP VICENT LOZANO-SESER Balcànic	67
--	-----------

DIVULGACIÓ

Albert Pérez i Marco Sant Roc i Paterna	72
---	-----------

Albert Pérez i Marco Vint anys de l'Oficina Municipal de l'Ús del Valencià, de Paterna (1992-2012)	85
--	-----------

Un text datat a Paterna en 1767	94
--	-----------

Preliminar

ELENA MARTÍNEZ GUILLEM

Regidora de Política Lingüística

Jocs Florals, referent i camí de la nostra cultura

La Cultura de Paterna té en la celebració dels Jocs Florals un referent i un camí. Este certamen literari ens evoca la tradició de Paterna, com la Torre i les Coves per als nostres ulls, com la Cordà per a les nostres oïdes, els Jocs Florals ens descobreixen cada any detalls de la nostra Paterna que traduïts en vers o prosa perduren en la nostra ment. Per a mi, com a regidora de Cultura de Paterna, però més encara com a enamorada de la Cultura del meu poble, és un verdader privilegi veure publicats els distints escrits que van ser mereixedors de just reconeixement en la passada edició dels Jocs Florals. I deia també que este certamen literari és un camí, una via que ens endinsa en el paisatge de les lletres. Un periple que espere que els paterners recorreguem durant molt de temps, perquè les generacions futures puguen continuar gaudint d'esta mostra de la nostra cultura i costums que ens han convertit en el poble que som i del qual ens sentim orgullosos. Junt amb este tresor que ens ofereix este número de la publicació Alborgí, també vull destacar el segon decenni que compleix l'Oficina Municipal de l'Ús del Valencià. Una ferramenta fonamental per a este Ajuntament de cara a la difusió i normalització de la nostra llengua.

Espere que gaudisquen de la lectura d'esta publicació com jo ho he fet.

Elena Martínez
Regidora de Cultura
Regidora de Política Lingüística

Editorial

L'Oficina Municipal de Promoció i Ús del Valencià presenta un nou número de la revista de lletres i estudis de Paterna, Alborgí, que, enguany, 2012, és l'any número 15 de la seua publicació, encara que només són onze números els que, amb este, han eixit a la llum, ja que per raons diverses en els anys 2002, 2005, 2007 i 2009 no es va publicar.

Des de l'OMUV ens reafirmem en la voluntat de seguir traient en cada any un número d'esta publicació de periodicitat anual concebuda per a posar a l'abast del públic lector, fent-ho en valencià, la llengua pròpia de Paterna i de la Comunitat Valenciana, temes pateners que ens mostren des de diversos angles el passat i el present de la Vila.

Enguany s'estableix per primera vegada una relació directa entre Alborgí i els Jocs Florals, ja que este número dona cabuda a la publicació dels premis jocfloralescos de la Vila de Paterna de les anualitats del 2011 i el 2010, textos en valencià que han resultat guardonats en els dits Premis Literaris.

Els autors tenen així, a més del premi econòmic, el premi de veure publicada, a l'abast d'ells i dels lectors, la seua obra.

Per a la promoció del valencià és una forma més de fomentar la nostra llengua, des de l'àmbit de la paraula literària escrita, al temps que oferim als pateners temes relacionats d'una o altra manera amb la vila de Paterna.

D'altra banda, esta Oficina Municipal de Promoció i Ús del Valencià, commemora, amb un article, els vint anys de la seua creació en 1992. I es completa el número amb altres dos textos del passat paterner, un d'ells directament relacionat amb la nostra llengua.

Alborgí

REVISTA DE LLETRES I ESTUDIS DE PATERNA

NÚM. 11
2012

AJUNTAMENT DE PATERNA
REGIDORIA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA
OFICINA DE PROMOCIÓ I ÚS DEL VALENCIÀ

JOCS FLORALS 2011

PREMIS DE PROSA I POESIA

Paterna en el record

Premi “Coses de Paterna”, 2011

FRANCISCO FERRANDIS BORDES

Jo crec que donant per vàlid allò que sempre s’ha dit del llegat genètic que tots rebem dels nostres progenitors al nàixer i lògicament l’educació rebuda d’ells, també la suma dels esdeveniments, dels successos i de les vivències dels primers anys de la vida d’una persona i precisament l’entorn en què es desenvolupa, és allò que més marca als individus, i a més a més el que els dóna la seua personalitat i la manera de manifestar-se i comportar-se socialment. Altra cosa són més aspectes que es van afegint en la cursa de la seua vida cap a la pubertat i la maduresa, com poden ser les influències externes, el medi ambient, l’aspecte econòmic, el cultural i altres assumptes més, que tot barrejat no hi ha dubte que van canviant a poc a poc la forma de ser i d’actuar de cadascú.

Dit açò a manera de preàmbul, perquè crec que és important fer-lo, ja que no és casual que la gent que vam nàixer o vam viure a Paterna a la fi dels anys quaranta o començament dels cinquanta, tenim sempre en la memòria com un ordinador on acudeixen i s’acumulen alhora, més o menys els mateixos records i les mateixes vivències, precisament en haver partit quasi tots d’un mateix lloc d’eixida i, per descomptat, haver compartit, diguem-ne, unes mateixes regles de joc. Parles amb qui parles del poble o raones amb qui raones, sempre sorgeixen converses de la infància i la pubertat, i a més, totes vénen d’uns llocs molt comuns i molt semblants viscuts a Paterna.

Ara estic segur que hi haurà més d’un que diga: açò que estàs dient és una cosa molt comuna en tots els temps i és normal

que ocórrega, abans, ara i sempre, així que no has descobert res... Per descomptat que sí, que tenen raó, però la diferència està que a hores d'ara l'oferta escolar que tenen els nostres xiquets i els jóvens en general en el nostre poble és immensa, des de parvularis a escoles de bàsica i fins i tot instituts, i aleshores els xiquets teníem pocs llocs per a escollir.

Així, doncs, un d'aquests llocs d'eixida, jo diria que únic i a més, a més, emblemàtic a Paterna, des d'on la majoria de xiquets d'aleshores arrancàvem a la recerca dels coneixements més elementals, de les primeres lletres i de l'Educació Primària era:

1.- EL CALVARI

El Calvari estava (i està encara), justament enfront de l'edifici del Palau (nosaltres llavors déiem Palàssio), o siga el que hui és l'Ajuntament del Poble. El nom, com es pot endevinar, li venia per ser el lloc on l'Església commemorava les Estacions del Via Crucis del poble, és a dir, el Calvari de Crist, i a més d'açò el consistori d'aleshores el feia servir també d'escola. Diríem que eren com les primeres aules que gaudíem els nanos, en rebre les primeres nocions d'allò que es podria considerar com a parvulari. Podríem dir també que allò es quedava a mitjan camí entre els Cagons i les Nacionals, de les quals també raonaré a continuació. El que sí que és veritat és que hi havia molt d'espai per a jugar, i sobretot bon aire i bon sol, o siga que gaudia d'unes bones condicions ambientals per a aquest fi. Actualment és segur que podria funcionar perfectament com una gran guarderia pública. Recorde que llavors tant a mi com als amics del veïnat ens semblava com un poc apartat de casa i no precisament per la distància, sinó pel motiu d'estar ubicat en un altre barri. Encara que a la gent jove d'ara els puga semblar una miqueta estrany, en aquells temps, així i tot ser el poble molt menut, els barris estaven molt definits pels veïnats o almenys així ho véiem els xiquets...

-Tu d'on eres, xiquet? I la resposta era: ... Sóc de les Eres, de l'Eixam-

ple, del Campament, de la Plaça, de les Coves, del Batà, del Dos de Maig, d'Alborgí, etc. etc.

El Calvari era (i encara ho és) una mena de talaia del poble. Era com un gran mirador de la part més alta de la Paterna urbana, edificat sobre una gran roca on abans hi hagué un antic i enderrocat castell, i des de la barana de pedra que hi havia (encara està eixa barana), es podia veure el brosqüil verd que envoltava el riu Túria i com este discorria agonitzant entre matolls i canyars, ja a les portes de València camí de la mar, i també tota l'horta de Manises i Quart (hui encara es veu això, però és veritat que cada dia menys verdor i més edificis). També podíem veure al fons en la llunyania les muntanyes de Torrent, Montserrat, Benaguasil i Lliria, i fins i tot les serres de Bunyol (... hui també es veuen). Just enmig de tot aquell gran replà del Calvari hi havia (tots sabeu que encara està) la torre d'un gran rellotge que per la grandària i comparat amb les cases i altres edificis de la Paterna d'aleshores, s'albirava des de quasi tots els llocs del terme i sobretot els llauradors des de l'horta, per molt distant que estigueren (altra cosa és que pogueren endevinar l'hora). En canvi a hores d'ara cal dir que este singular edifici tan a penes el veus de pocs llocs. Hui si no et claves, com el que diu, enfront o sota d'ell mateix, no el pots veure de cap manera. L'engrandiment bestial i la manca d'una planificació amb sensatesa, que ha hagut a tot arreu de l'Estat i també lògicament a Paterna, durant els anys seixanta/setanta, diríem que se l'ha engolit i l'ha esborrat del panorama habitual del poble. Feu la prova del que dic, simplement mirant una postal antiga de Paterna i em donareu la raó.

En els descansos de les "Classes", és a dir, dels anomenats "Recreos", tots els menuts jugàvem al voltant del gran rellotge per un xicotet mur que l'envoltava adossat a ell, i el miràvem a l'alt fins el remat de la torreta, i ens semblava com un gran gegant. Encara puc recordar la cançoneta que tots els nanos cantàvem en anar rodant uns darrere dels altres per dalt d'eixe mur: ... "dé-ja-me...pa-so, que ma-ña-na me ca-so,... con un pa-ya-so"... i seguíem la lletania infantil una i altra volta

sense esgotar-nos mai.

Aleshores la Festa Major per a nosaltres en aquell col·legi, era quan venia el rellotger (que no era altre que Francisco Belenguer Llabata, o siga Paco El Cego) a donar-li corda o fer qualsevol reparació. Açò ho feia de tant en tant i supose que quan li ho manarien o quan ell se'n recordava.

Recorde que Paco, que tenia bon caràcter i a més estava acostumat a la xicalla, mamprenia esta faena amb gran cerimònia i sobretot amb la parsimònia i la tranquil·litat pròpia que dóna l'ofici de rellotger. Ell sens dubte que es sentia important davant de tanta concurrència, encara que fóra de gent menuda i s'estovava camí del rellotge. Obria lentament la porta de la torre per a pujar i fer el seu treball, i nosaltres féiem cua darrere d'ell, fent un gran desori i apuntant els caps per tota una aglomeració de cames i braços, en poder veure-li els budells a eixa enigmàtica torre sempre tancada amb forrellat, i pany i clau, que tanta imaginació i curiositat ens despertava a tots els xiquets.

A partir d'ací, recorde tot un món de personatges que acompanyaren la meua infantesa i que tots plegats estic segur que han tingut gran influència amb la forja del meu caràcter. Jo diria més, com he dit abans, amb la forja del caràcter de la majoria dels xiquets d'aleshores.

M'estic referint a fets i esdeveniments ocorreguts al voltant dels anys quaranta, aproximadament entre el quaranta-sis, quaranta-set i quaranta-huit, que foren els que vaig estar al Calvari, anys com tot el món coneix, el nacional catolicisme imperava de veritat de la bona, pertot arreu de l'Estat espanyol.

Al Calvari, encara que continuàvem sent una miqueta "cagons", no ens escapàvem d'este nacional catolicisme, ni tampoc de l'esperit nacional imperant en tot l'Estat. Per eixe motiu, com dic, la rectitud i l'orde suraven a l'ambient. Les mestres que jo recorde eren dos dones

filles de Paterna i, a més a més, molt conegudes. Elles, que estaven a càrrec de les dos úniques aules que hi havia a l'escola eren: Donya Lola (Dolores Benlloch Giner), que duia les xiquetes i donya Luisa (María Luisa Cardona Llabata), que duia els xiquets, totes dos unes excel·lents persones... Fins i tot també estava donya Filomena Martínez Martínez. Esta bona dona –dit amb tots els respectes per a ella-, era la "tia Roja", que vivia en una cova a vora de la font d'Alborgí al carrer de Sant Antoni i era una espècie de mestressa que feia de tot un poc: obrir i tancar la porta quan pertocava, escombrar i fer part de la neteja, i també repassar els nassos i torcar els culs dels més menuts, que en més d'una ocasió se n'anaven pels garrons avall. De tota manera, ella per a nosaltres també era donya Filomena. Faltaria més!

Moltes pregàries, oracions i resos. Moltes oracions cantant Déu, a sa Mare i a totes les Verges i Patrones de l'Altar. Les altres cançons, les patriòtiques, vingueren més endavant en transcórrer dos o tres anys i van ser a les escoles de davant d'El Calvari, és a dir, aquelles que per a nosaltres eren les importants, diríem les de veritat de Paterna, aquelles a les quals acudien els xiquets que nosaltres véiem més majors. Tots els teníem a eixes Escoles un gran respecte i temor, eixe respecte que aleshores teníem els nanos de quatre, cinc o sis anys, pels grans de huit, deu o dotze anys. Estes escoles no eren altres que:

2.- LES ESCOLES NACIONALS

Solament n'existien dos a Paterna, i com podeu imaginar-vos i tal com diu el seu nom, eren de l'Estat i completament gratuïtes. Hi havia altres dos col·legis d'iniciativa privada, és a dir, de pagament: Liceo Hispano i el Col·legi Vives. El primer estava (encara està) al barri del Campament i s'abastia principalment de fills de militars i de gent del poble veí de Benimàmet, i el director era don Dionisio Sanchis. L'altre estava al centre del poble (a l'antic carrer Nou, hui Eduardo Dato) i el director era don Armando Cervellera, un jove mestre de bona fama i fill de Paterna. A tots dos solien anar gent diríem més acomodada, és

a dir, gent que supose que podria desfer-se d'unes quantes pessetes, perquè tampoc no era qüestió de molt més... També començaven a funcionar algunes Acadèmies en cases particulars i en horaris de vespre/nit, a les quals acudia gent més major que ja treballava, puix que ho feia principalment per a millorar i perfeccionar estudis, sobretot de càlcul i comptabilitat, i per tant tenien horaris especials. Estava molt clar, que a pesar de l'escassetesa que hi havia en la majoria de famílies, la gent tractava d'esta manera de fugir mentre fóra possible, d'un semi-analfabetisme molt acusat que sens dubte existia en aquella època. Una d'estes escoles a què m'estic referint i que aleshores sorgia amb molta força a Paterna era l'Academia Cumbre dirigida per don Pedro Franco Hernández, un professor que gaudia de fama d'un treball ferm i dur, i a més d'una rectitud exagerada. Una miqueta més endavant obria l'Escola Minerva que estava pel Dos de Maig i que dirigia don Jesús Ruiz.

Les dos escoles Nacionals que hi havia i que afortunadament encara funcionen en l'actualitat, estaven perfectament dividides: una per als xics i l'altra per a les xiques, tal com Déu manava i era costum a l'època. Sempre tots dos sexes separats per a totes les coses: als col·legis, a les esglésies, a la catequesi... (com ens solien dir: "¡Evita la ocasión y evitarás el pecado!). Un exemple xocant del que dic era veure en l'església a totes les dones fent-se lloc a empentes i entropessons per a poder assentar-se als seus bancs, els de l'esquerra mirant l'Altar major, i la part dels hòmens que era a la dreta, on sempre hi havia llocs buits i sense ocupar... ¡Coses rares d'allò del Nacional Catolicisme!

¡Por!, ¡Por! I ¡molta por...! Eixa era la paraula que envoltava l'ambient en estes Escoles i també –per què no dir-ho- pertot arreu de l'Estat espanyol... Foren uns temps de molta rectitud per a tots, foren temps de: "Orden, Respecto, Obediencia, Abnegación, Sacrificio, Entrega, Temor, Acatamiento, Disciplina, Sumisión, Marcialidad, etc., etc."... I què volia dir tot això i com podien entendre-ho xiquets de sis o set anys? La veritat és que vist a hores d'ara, ens ha demostrat que els ha servit de poca cosa a molta gent, que precisament eren els que

aleshores defenien eixes consignes aferrissadament i que ara han oblidat per complet, com si patiren d'Alzheimer. Com he dit abans, temor, molt de temor a tot: front als mestres, front als capellans, els militars, els municipals i sobretot a la Guàrdia Civil, que ací ja tremolaves. Faré un xicotet a part per dir que és molt xocant que a hores d'ara, que la majoria de gent que vam viure aquella època, quan anem en l'automòbil i veiem les motos d'estos personatges per l'autovia o per qualsevol carretera, encara que anem com pertoca i amb totes les de la llei, minorem la marxa de colp i ens entra una miqueta de canguelo a tots... Per què serà?

Bé, continuem, com dic fins i tot també gran respecte a les persones majors de l'entorn, precisament pel mateix motiu, per la por. Sempre vivies com espantat, tenint la sensació d'estar sempre vigilats, era com si duguérem un paparazzi al darrere.

-Xiquet ja li ho diré al teu pare el que has fet, ja!... Sí, sí, et dic a tu, no te n'escaparàs, no!... i tu sense més ajupies el cap dient: -...Que jo què he fet?... Jo no he fet res!...

I per a transmetre tota esta por i eixe ambient tutelat a tota hora... quin millor lloc i mitjà per a llavar-te el cervell que Les Nacionals? Sens dubte que era el marc ideal dels mestres, o millor dit, del director del centre, don Jacinto Alegre Bonet, per a fregir-nos amb discursos i mítings, que aleshores tenien més prompte un destí disciplinari i patriòtic, que no educatiu. Tot açò tenia lloc a "Las Formaciones".

Diàriament era habitual al pati de jocs (el Recreo) veure sovint les mateixes estampes dirigides per este personatge, sens dubte molt peculiar, a qui ha de dir, nosaltres li teníem pànic...

-Atención!... Formación en columna de a uno.... ¡A cubrirse... ya!... ¡Derecha... ya!, ¡Izquierda... ya!, ¡Saludo a la Bandera!...

I tot el món com un ressort alçava el braç i a l'alt amb la mà plana talment com una salutació feixista. Semblava com si estiguérem en un quarter. Torne a recordar que m'estic referint a nanos des de sis a onze o dotze anys, que no compreníem el perquè d'estes manifestacions i ho féiem automàticament com una rutina diària.- "¡José Antonio Primo de Rivera!... ¡Presente! - ¡José Calvo Sotelo!... ¡Presente! - ¡Onésimo Redondo!... ¡Presente!"... i més gent que estaven sempre presents pertot arreu... Finalment el director, don Jacinto Alegre, que com he dit era qui feia la "proclama" diària ens deia... "Viva Franco!... ¡Arriba España...!" I tots a una veu... ¡Viva! I ¡Arriba! ... Acte seguit venia allò de cantar el Cara al Sol, el Oriamendi, Montañas Nevadas, Yo tenía un Camarada..., en fi que es feia tot això que sempre s'ha dit i s'ha escrit en centenars de llibres reflectint aquella època –és veritat que cadascú ho recorda d'una manera diferent- i a més a més un dia sí i l'altre també... I açò que us estic contant... és la veritat i només que la veritat.

¿Commemoracions, i Dies i dies a celebrar en aquelles Escoles?... Totes i tots els que us pugueu imaginar: "Día del Domund, Día de José Antonio, Día del Caudillo, Día de la Raza, Día de los Caídos, Día del Alzamiento Nacional, Día de la Victoria, Día de la Candelaria, Día de la Madre, Día del Padre, Miércoles de Ceniza, Siete Domingos de San José, el Mes de María, San José Artesano"... i un fum de "dies" més que es barrejaven uns amb els altres i a la fi tenies, com es diu ara, una empanada mental que no sabies on et trobaves... Els castics tots ells eren exemplars i públics, és a dir, enfront de la resta de companys. La consigna era: ... "Palo y mano dura", i "La letra con sangre entra".

Com esteu veient, aquells personatges d'abans no coneixien açò dels traumes i depressions actuals, i a més a més, deixant de costat allò de "l'excepció confirma la regla", a pocs dels pares o mares de llavors se'ls ocorria anar a l'escola a demanar raons o explicacions dels castics als fills..." "No faces cas dels plors, si li ha pegat el mestre, per alguna cosa serà...!" Eixa era més o menys la conclusió a la qual

arribaven els pares.

"Vueltas al patio", "Castigos de cara a la pared", "De rodillas y con los brazos en cruz", "Estire usted los brazos con las manos abiertas y las palmas hacia arriba" ... i per descomptat que ja sabies de què anava allò, ... de "palo". Si us adoneu i us pareu a pensar, aquells tios t'arreaven a tota hora de debò, però això sí... molt correctament sempre et tractaven de "vosté". Un altre castic més casolà i més benigne era en "Las perchas". Este almenys era molt xocant, ja que el lloc era on penjàvem els abrics, carteres i paraigües, i al mateix temps que pagaves el castic, vigilaves la roba.

D'estes Nacionals estaria raonant molt i molt, i és segur que em deixaria un grapat d'anècdotes dels personatges que férem el mateix recorregut junts. Gent que, com he dit abans, han format part de la nostra infantesa i de la nostra història de Paterna, jo diria més, del patrimoni personal de la nostra memòria.

A hores d'ara, hi ha un corrent exagerat pertot arreu de retrobar-se amb el passat: pel·lícules, novel·les, cinema i pàgines i més pàgines d'Internet a la recerca de les arrels de cadascú i de cada poble. Sembla una miqueta com si... "cualquier tiempo pasado fue mejor", com diria el poeta. Jo crec que això no és així. No obstant he de dir a favor de Les Nacionals, que per a mi els mestres era l'única cosa bona que se salvava de tot aquell galimaties i d'aquella aberració d'aleshores que estem comentant. Els mestres en general, mostraven més professionalitat i més vocació que no el "programa" d'estudis (sí és que allò se'l podia anomenar programa) i també les formes que l'Estat tenia en dur-lo endavant. No es podria dir el mateix de la figura del Director del Centre (la majoria gent compromesa políticament amb el nou Sistema establert d'aleshores), que com sol dir la dita valenciana, "Això eren figures d'un altre paner..."

Com dic, els mestres aquells eren els famosos Mestres de

Postguerra (alguns d'ells excel·lents persones que havien estat depurats per a poder continuar exercint). Era allò de "Passes més fam que un mestre d'escola...!" I en part era una gran veritat. A mi em semblava que feien cara de llàstima i a més a més alguns d'ells excessivament parcs en el vestir, diríem una miqueta com espessos. Sempre estaven a punt per a rebre una cosa que era costum de l'època. En temps de Nadal, a la fi de curs o també aniversaris o onomàstiques, se solia dur el famós present, que no era una altra cosa que obsequis casolans fets per les mares com podien ser: coques, dolços, bescuits... i fins i tot també animals de corral com conills, pollastres o gallines, totes les quals coses per descomptat que agraïen de bon gust i els feia canviar el semblant.

Des d'estes pàgines el meu record afectuós i emotiu per a don Antonio Ferrando Asensio de la primera classe; don Teófilo Moya Gascón, de la segona; don Ramón Coll Belenguer, de la tercera; don Agustín Pérez Carrión, de la quarta; don Carmelo Tejero Mejías, de la cinquena i don José Lizón Pertuza, de la sisena classe..., tots els quals ens deixaren un bon record i la seua bona empremta en els xiquets que acudírem a aquelles Nacionals...

Un món de personatges que vivíem barrejats en estes escoles durant molt de temps, sense tindre en compte l'edat ja que solíem coincidir en una mateixa classe havent una gran diferència d'anys entre uns i altres, sobretot a la sisena, que era com un còctel d'alumnes des de huit/deu anys, fins a dotze/catorze. Com dic esta classe era com una espècie d'avantsala abans d'eixir camí de l'institut a la recerca immediata de treballs. Gent que em ve al cap i que recorde molt bé com corrien pel Recreo, o entrant i eixint de les classes, o en el saló de les Formacions: els germans Pastor (Armando i Sebastià), els Peñalver, Alfredo Herrero, Manolo Zurriaga, Rodrigo Pérez, tots estos immigrants de la comarca dels Serrans (ara s'anomena així, aleshores els déiem Xurros d'Alpuente), ràpidament es feren a la llengua i els costums de Paterna i eren més valencians que molts de nosaltres. Recorde també

que més o menys a les deu del matí i quan ja dúiem quasi una hora de classe, s'obrien les portes de l'escola per als escolanets del poble com una cosa especial, ja que ells tenien com una franquícia d'horari fins que acabaven les primeres misses, i com tot el món els teníem com una miqueta d'enveja i com privilegiats: Paco Campos, Vicent Rubio, Vicent el de Ferri, Julio i Pepe Lluís Montaner, Raimundo García, Pepe Benlloch "el Morenet", Vicent Àngel i Humberto Valero...

La llista de personatges continuava en: Antonio Barbeta, Vicent Fabado "Mataero", Paco Solís, els Morera, els Cambralla, Cavacases, Jaume Alfageme, Marquina, Pepe Zuriaga, Vicent Mir, Paco Mir, Mario Costabella, Àngel Segura, Sérvulo, els Torrejón, els Tamargo, els Marrero; Vicente Garrido, Enrique Llabata, Enric Casabán, Pepe Fabado "Pepón" i el seu cosí Faveta, Quique Fabado, Paquito Villanueva, Paquito Ferrandis, Moreno Chiaichio, Quero, Paco Albiach, Escorihuela... Els germans Paco i Manolo Valero, els Chinillach, els Gallos, els Ríos; els Luján; els Galán, els Espinosa; els Pallero, Rafa i Àngel Cones, Els bessons, Antonio i José Fabado, Enrique López fill de Jesús el de Nàsia i els seus cosins Joaquín, Ramón i Amadeo; Vicent Fontabella, Manolo Gascó, Miguel el de Cañizares; els Paurero, els Carpesanos, Colás, Ismael i Ramón de Pino, els Goris, Aureli i José María López, Pepito el Carboneret, Pepito Vivó "el Pepelo", Toni Sánchez,, Ramón de Xil, Troya, Sevilla, els Torrella, Aurelio i Paquito Esteve; els Cardama, Julián Gómez "el Cullerot", Niñerola, Lorenzo Benlloch, Pepe Lagarto, Paco Dorce, José Portolés, Toni Serra, Paco el Roig, Vicent Pla "El Marxaor", Royuela, el Garruf, el Melero, Leoncio Badía, els Torró, Fernández Lucena, Llop, Currito i Manolo Gálvez, els Pollastrets, els Metxa; la nombrosa família dels Campanes: Ramon, Pepe, Rafael, Paquito, Fernando...; Pepe el de Sol, Danielet Dujal, Florencio, Ernesto Mortes, els Foguerers, els Petius, els Petits, Miquel Ferrandis "el Sucreño", els germans Navarro, que per cert jugaven molt bé a futbol; el Paraigüero, els Galdons, els Maereros, Gumbau, Riera, el Ranu... i un etcètera més que segur que m'oblidi i que omplien de rialles i de vida aquelles Nacionals. Tota esta gent venien de tots els

llocs del Poble i per descomptat que tots a peu. Aleshores les distàncies no existien per a ningú... i si existien, doncs això, t'oblidaves d'elles, la cartera a l'esquena i a caminar.

Gent de la part de les Coves, de la Plaça del Poble, del Batà, de les Eres, d'Alborgí, del Campament, del Dos de Maig, del Clot de Joan..., fins i tot alguns dels pobles veïns les Carolines i Benimàmet. Tot gent esta, uns fills del poble i altres forasters, que havien aterrat a Paterna molt recentment i que tots plegats passaven més o menys les mateixes o semblants necessitats a les cases... (també és veritat que uns més que altres), sens dubte que degudes sobretot a una “guerra civil – jo sempre l'anomene “In-civil”- que havia assolat Espanya tan a penes uns anys arrere. A Les Nacionals ens barrejàvem tots, nadius i immigrants, i les diferències socials no n'eren massa grans. Almenys no eren aparentment massa manifestes. A Paterna eren com el que diu quatre famílies que consideràvem com rics i totes elles molt conegudes. La resta tots érem allò que diríem famílies de “coixinera i fiambrera”.

No hi ha dubte que aquelles Escoles Nacionals ens van deixar “marcats” d'una manera o d'una altra, a tota una generació de gent de la Postguerra. Sé que tot i que és llarga la llista de tots els esmentats anteriorment, segur que se m'hauran quedat molts noms en el tinter o millor dit en l'oblit i és per això que des d'ací demane disculpes si algun d'ells no es veu reflectit en este treball, ja que he volgut deixar constància del meu homenatge més sincer i cordial, a tots aquells xiquets d'aleshores que vam fer junts aquella llunyana i singular travessia.

Una travessia envoltada de silencis, de temors, d'escassetat de tota índole, i fins i tot de misèries que es palpaven i estaven a la vista en moltes cases, però també una travessia d'esperances, de recolzament en les famílies i en els veïnats, d'orgull enfront de l'adversitat, d'altruisme, d'amistat, de respecte pels majors, d'ètica i d'honradesa i, sobretot: d'anar pas a pas i graó a graó, sense deixar-se enganyar per

càntics de sirena ni contes de la lletera, que a la llarga quasi sempre solen portar per camins de fantasia que no duen a cap lloc... i d'això podem parlar molt ara en este País nostre en el qual estem vivint, i jo diria que fins i tot arreu del Món.

De tant en tant, en coincidir pel carrer amb antics condeixebles d'estes escoles –que per cert ara es dóna molt sovint, precisament perquè quasi tots hem arribat a les jubilacions- i en raonar i recordar eixos temps de convivència a les Nacionals, podem comprovar que tots tenim moltes coses en comú. Sembla com si tots estiguérem fets d'un mateix motle o com si a tots ens hagueren passat per un mateix garbell.

Podríem dir doncs, si em permeteu la broma, que el mateix que ocorre amb els vins de qualitat, la gent d'aleshores també gaudim d'allò de Solera i Denominació d'Origen...

3. – JOCS PERILLOSOS: "L'HARCA"

Veient els jocs i els joguets que tenen a l'abast els xiquets en l'actualitat i veient la gran quantitat de controls de tot tipus donats pels Governos de torn, per la Comunitat Europea, per fabricants, dissenyadors, psicòlegs infantils, assessors per a la infància..., en fi, d'un desgavell de controls que han dut a terme entre altres coses: zones exclusives per a jocs infantils, amb gronxadors i tobogans sense arestes que puguen tallar, trompes sense claus que puguen punxar, grandàries adequades de joguets que no se'ls puguen engolir els nanos, practicar futbol amb canyelleres, colzeres, genolleres... Que sí, que sí, queestic d'acord...!, que tot està bé i tot siga per la seguretat dels xiquets..., que els temps canvien, ja ho sé, però que dic jo, que al mateix temps també es podria controlar altres perills molt més greus que els aguaiten, que són els que entren tots els dies en les cases per mitjà d'un aparell que es diu televisió, que es diu navegar per Internet, que es diu Facebook, que es diu Emails, que es diu Xats, que es diu..., en fi deixem-ho córrer perquè sens dubte ja dec estar una miqueta passat... Doncs què voleu

que us diga, tot açò no fa més que recordar-me alguns dels jocs a què jugàvem a la nostra infància i la veritat és que fa pensar com hem estat capaços d'arribar fins ací com estem vius encara, tota aquella generació que vam coincidir a les Nacionals.

Abans, en els temps a què m'estic referint, a més de jugar pels carrers amb espases de fusta o de ferro, amb canyes fent punta, amb bastons i gaiatos llirianos, gronxadors amb cordes velles, cercles d'acer, tiradors de goma, fones, arcs amb fletxes de canya o de fusta, jugar a futbol amb pilotes de goma massissa que et trencaven els peus..., fins i tot rifles de perdigons perseguint i anant al darrere de teuladins, gafarons i cadernereres; trompes amb el clau ben afilat per a d'eixa manera poder marcar o trencar d'un colp l'altra trompa del veí si podies... o també nadar en les séquies que creuaven el poble (la Unsia o la de Montcada) o en l'Assut a la Canyada; pujar a les garroferes o figueres, anar per l'horta saltant màrgens i regadores, o jugar pels barrancs que creuaven el terme: el Travessat, el Fondo, el d'en Dolça, també pel Terror, pel Tanque, per les Trampes i les Galeries de Tir dels soldats; caminar per dalt dels antics aqüeductes que portaven l'aigua des de la Font del Gerro; el Pont Gran i el Pont Xicotet, que a més no tenien cap protecció ni baranes; per les Eres, pels Pallers..., en fi una sèrie de jocs i de llocs distants del poble, que a hores d'ara serien impensables per als xiquets, i a més de sorprendre i fer por als pares, també farien saltar totes les alarmes i tots els controls socials.... "en defensa de los niños y velando por la protección de la infancia". Com dic, doncs, a més de tot açò que he anomenat, els xiquets teníem com a un "orgull" personal, allò de participar, és veritat que era de tant en tant, en una espècie de guerra entre els barris que nosaltres coneixíem com Anar a fer harca...

Açò de les harques, consistia senzillament i ni més ni manco que: fer guerres entre colles (pandilles) d'un barri contra un altre del poble, usant les pedres com a projectil principal. Totes elles solien fer-se a camp obert, com podien ser els garroferars del tio Bufa (hui carrer Mare de Déu de Montiel), també el Clot de Joan el de la Negra

(hui l'ambulatori), les Eres (que estaven més o menys en el que hui és l'església de Santa Rita o la part del Tir de Colom (ara el nou i flamant Parc Central). Abans de començar solíem pactar les condicions. Es podrien utilitzar tiradors de goma, fones a estil pastor talment com el bíblic David front a Goliat, o simplement llançant les pedres a bon braç uns contra els altres...

En quedar signat l'acord, començava la "guerra", pedra cap allà i pedra cap ací... i segons el nombre de combatents, les pedres les perdíem de vista i ens queien pertot arreu talment com si ploquera, fent que ens amagàrem darrere les soques de les garroferes o dalt d'estes. Sempre solien haver-ne de ferides, arraps, caps oberts, o blaus en les cames, esquenes, braços, etc., etc. També he de dir que si hi havia ferits greus o quan solien transitar gent major o dones acompanyant gent menuda, l'harca s'aturava... "Pareu, pareu tots, que passa gent...!" I tot el món deixava les "armes" durant uns minuts. Aleshores escoltar paraules com: covard, mal parit, traïdor, venut, eren motius més que suficients per a pujar la sang al cap i començar una d'aquestes cruels i ascentrals baralles. No cal ni dir-vos quan la paraula era: ¡Eres un fill de tal o de qual...! Açò eren paraules majors i l'ofensa calia esborrar-la de la manera que fóra. Sens dubte que llavors tot era qüestió d'orgull, de masclisme..., era qüestió de ¡Raça!

També tenien lloc les Grans Harques, és a dir, el que seria l'equivalent de les Guerres Mundials. Estes tenien com a contrincants els dels pobles veïns i fronterers com ara Manises i Benimàmet. Açò era molt important i es solien fer crides boca a boca per tots els barris reclutant gent:

-Demà a les cinc de la vesprada, farem Harca contra Manises al Riu... Voleu vindre?... O una altra que era: Harca contra Benimàmet al barranc junt a les Galeries del Polvorí (ara Fira de Mostres)...

Estes harques grans, com dic, eren molt serioses i s'havia de

preparar l'estratègia molt bé i els més menuts no podíem acudir. Açò era qüestió de guerrers més experimentats i veterans...

Doncs bé, si us adoneu de tot el que estic contant fins ara, aquells xiquets que vam viure mitjançant els anys cinquanta-seixanta del passat segle, com he dit abans, estem encara ací vius... ¡De miracle!

Perdoneu-me la ironia, però jo crec que a hores d'ara estem passant-nos de rosca un poc en moltes coses. Ni és allò que estem comentant, que certament és un tant antic, atàvic, costumista i fins i tot una miqueta salvatge, ni tampoc és bo l'excés de proteccionisme actual amb els nostres fills i néts, sobretot pel que fa als jocs.

No cal oprimir-los tant i no cal “programar-los” rigorosament com si foren màquines. Ells, sens dubte que són xiquets, és clar que sí, puix que no són una cosa rara, no són intocables, no són de vidre, no són anormals, no són gent d'un altre món... Controlar-los sí, vigilar-los també, però deixem-los que caiguen, que ells s'alçaran, deixem-los que s'equivoquen que aprendran, deixem-los que s'embruten que es rentaran i sobretot deixem-los que juguen pels carrers i per places com hem fet tota la vida els pares i els iaies, que ens ho agrairan...

Bé, doncs fins ací he volgut traslladar a estes pàgines una sèrie de records de la meua infantesa, que no són més que un reflex d'esdeveniments i anècdotes que van ocórrer fa un grapat d'anys, i que sens dubte donen sentit a allò que es demana en el premi literari que estem tractant (una altra cosa és que ho haja aconseguit), és a dir, he contat vivències del meu poble, he contat coses del meu poble, he contat Coses de Paterna.

Icebergs en oceans incomunicats

Premi “Relat curt”, 2011

AITANA GUIA CONCA

- Estimat, has vist enlloc la meua vagina?
- No, la darrera vegada que la vaig fer servir era al llit.
- Doncs ja no hi és. I no la trobe enlloc.
- No et preocupes, ja eixirà. A més, a què ve tanta obsessió. Que potser penses fer-la servir mentre soc a la feina? Em sembla que ja en tens prou, amb els dos xiquets.
- Sí, clar. No et capfiques. És que se'm feia estrany que no hi fóra. Tinc el cap fet un desastre. Si només fóra la vagina el que no trobe, encara com. Però què puc haver fet amb l'estómac? Ahir a la nit encara el tenia, i com em vaig atipar de botifarra dels Serrans! On l'hauré deixat, ara? La panxa hi és, el melic deformat pels embarassos, també, però jo sé que a dintre és buit. Com m'ho faré per a menjar?
- Mama, mama, vull menjar.
- Digues, per favor.
- Vull menjar, per favor.
- Què vols? Fruita?
- No.
- Galletes?
- No.
- logurt?
- No.
- Panses i pistatxos?
- Sí. Per què no menges amb mi?

-No tinc gaire gana. Ja menjaré després.

-A més, tampoc no tinc temps. L'Ona és a punt de despertar-se feta una fera. Em pesa l'esquerra. Supose que li toca aquesta. Però, què m'està passant?

-Bie!, has vist la meua mamella dreta? On l'has posada, que no és al seu lloc?

-No ho sé, mare, ja fa temps que no em deixes tocar-te les mamelletes.

-Segur que el pare se l'ha enduta a la feina sense adonar-se. Li trucaré per veure si la porta a la cartera. Mira que li agrada fer-me la punyeta. No hi és. Esmorzant. No et preocupes. Mantín la serenor. Deu haver caigut al bressol o ser en algun racó de l'habitació d'Ona. Si no les faig servir enlloc més.

-Mama, m'avorrisc, anem al parc?

-Sí, de seguida. Deixa'm que acabe de preparar el dinar i eixim. No te'n vages, prova la sopa i dis-me si li falta sal, que ara mateix és com si no tinguera el gust. Està bona. Sí?

-Eixim?

-Anem.

Aquestes criatures em faran perdre l'oremus. Sempre demanant, vull, vull, vull, vull. I jo què, jo vull silenci, tranquil·litat, bondat, vull reconeixement per tota la feina que faig.

-Hola, Alícia, com va tot? Què t'ha passat, que vas coixa?

-Raquel, em sembla que he perdut un peu de camí cap a aquí i ni tan sols me n'he adonat fins que m'ho has dit. Darrerament perd moltes coses. Tu que tens més experiència, què m'està passant?

-Ah, no et preocupes per res del món. Això és la síndrome materna d'invisibilitat sobrevinguda. Sí, dona, no facés eixa cara. És el que popularment coneixem com "era dona i ara sóc mare".

-Ah, sí, això ja m'ho conec, ja fa temps que la gent em diu la mare de Biel i l'Ona i ni recorden que abans tenia un nom.

-Ens ha passat a totes. La diferència és que algunes es recuperen i altres no.

-Què vols dir?

-Doncs que quan comença el procés de desaparició progressiva, algu-

nes dones se n'adonen a temps i el frenen abans que tinga conseqüències irreversibles. Com estàs d'avançada? Vagina, mamella, estómac, gust, peu, i mà esquerra que s'acaba d'esfumar ara mateix. No ho sé, Alcía, està prou avançat i, a més, va molt ràpid.

-Però Raquel, dius que hi ha remei?

-Quan fou la darrera vegada que vas llegir un llibre? No t'agradava tant, llegir, a tu? No corries maratons, tu? A que no saps ni on tens les sabatilles? I què em dius del cinema o d'eixir a sopar? No, no, i no. Ja m'ho imaginava. Doncs ja saps el remei. Has de retrobar-te tu mateixa. I no esperes ajuda de ningú. Sense voler, marit i fills, sogres i pares, veïns i coneguts formen part de la concorxa d'enzes que t'està diluint. Vés amb compte. Les amigues tampoc podem fer-hi res, perquè has de ser tu qui et retrobes.

-Però Raquel, parles per experiència pròpia o tot això són llegendes urbanes?

-Mira, Alcía, jo fins que no vaig deixar el Ramon, no em vaig sobreposar totalment de la SIMIS. Sempre estava en perill de recaure, però finalment ho he superat del tot. Ara ja no sóc la dona de..., o la mare de..., senzillament sóc la Raquel, i a qui no li agrada, que es fota.

-T'entenc, Raquel, però no totes podríem deixar marit i fills així com així.

-Alcía, no fou així com així. No tenia més remei. Potser algun dia ho entengues.

Ara quan vinga el Dani li ho explique tot, i entre els dos segur que trobem una solució. Encara que, la veritat, segur que em comença a parlar de la feina i em diu que ja li agradaria, a ell, que canviàrem els papers; que ell ja es quedaria ben de gust a casa, amb els xiquets; que quina sort que tinc i que sembla mentida que estiga tan cega i no veja com de privilegiada sóc.

-Hola, Estimada, com ha anat el dia? Et trobe una mica estranya...

-Serà perquè he perdut el pèl.

-Doncs que ha desaparegut de sobte. Però no cal preocupar-se, és normal, part de la SIMIS.

-La SIMIS?

-Oh, no et preocupes. Coses de mares. La part bona és que ja no he de depilar-me i amb els pèls de cavall que tenia...

-Estàs segura que és normal? Realment et veig estranya, però no sé ben bé dir-te per què.

-I tu, com vas de feina? Has vist algú conegut? Has comprat els pastissos que et vaig dir? Has passat per la tintoreria?

-Ei, ei, para la metralladora que vinc molt cansat i no vull capficar-me en la feina. Tot continua igual, allà a fora. Però crec que hauríem de comprar un altre cotxe perquè pogueres anar tu a fer les compres, que per a mi són un maldecap afegit.

-Però com vaig a conduir sense peus i amb només un ull?

-Mama, mama, conta'm un conte.

-Biel, perleta, no molestes la mare. Que no veus que està molt cansada? Més que de normal. De fet bondat que a la mare li'n passa alguna.

Però per què li he dit que la SIMIS no és greu? Què ens passa? Per què no puc ni tan sols pensar en el Dani com el company, amic i amant que era? En què ens hem convertit, tots dos? Quan fou la darrera vegada que vam tenir una conversa no intrascendent? La vida s'ha de convertir necessàriament en un joc de trivial quan tens criatures?

-Alícia? Alicia, on ets?

-Xe, Dani, sóc aquí davant els teus nassos. Què passa, que ni em veus ni em sents? Fantàstic. I ara, què?

-Hola Raquel, sóc Dani. Mira em sap mal trucar-te tan tard, però és que Alícia ha desaparegut de sobte. He portat el Biel a dormir i quan he tornat ja no hi era. He pensat que havia baixat a comprar alguna cosa, però d'això ja fa sis hores i encara no ha tornat. Saps què pot haver-li passat? Quan he tornat de la feina l'he trobada molt estranya, molt canviada, i ara, ha desaparegut sense donar cap explicació. No sé si anar a la policia immediatament o esperar-me a demà al matí. I què faig amb els dos xiquets? Ma mare vindrà demà al matí, però què li ha passat a l'Alícia, per què ens ha deixat així, de sobte, sense cap raó aparent?

-Mira, Dani, l'Alícia no tornarà. Hi ha dones que no estan fetes per a ser mares. I un cop fracasses com a mare, no et recuperes. No ho aconse-

guirà. De tota manera, no cal que ens enganyem, que ja ens va bé que l'Àlícia haja marxat. Així no ja no ens hem d'amagar més.

-Vols dir que véns a viure amb nosaltres?

-Ara mateix faig les maletes i vinc, que dos nens tan petits no poden estar sense mare.

Paterna en valencià

El nom és i s'escriu **LA CANYADA**

El nombre es y se escribe **LA CANYADA**

Des de 1998, el nom oficial del barri és LA CANYADA

Així, amb la grafia NY ho vénen escrivint la premsa: diari Levante, Paterna al día i és el nom oficial de la Junta de Barri.

En sessió de 28 de novembre de 1998 el Ple de l'Ajuntament va acordar fer oficial el nom en valencià i en ortografia valenciana de LA CANYADA.

I el Ple de l'Ajuntament es reafirmà en la seua sessió de 26 de juliol de 2001, quan va dividir el terme municipal en barris, dotant-los de nom oficial en valencià i amb eixa única denominació oficial de LA CANYADA.

Passions

Premi de “Contes infantils escrits per adults”

MÓNICA MANRIQUE SOLER

Fa molts i molts anys va nàixer un món ple de fantasia, on tot era xocolata, tendresa, globus, màgia i els dolços del dia.

Us presentaré un xic que tenia la música com a professió, però no només per guanyar-se la vida, ja veureu. A més a més, l'espectacle era la seua passió i tothom sabia que això l'acompanyaria tota la vida. Acostumava anar vestit amb uns pantalons negres, unes sabates a joc i una camisa roja de quadres plena de botons, d'on li queia el seu estimat i inseparable timbal. El timbal era per a ell com l'aigua per a un gerani o com la tinta per a una ploma.

De vegades, aprofitant que sempre tenia les mans ocupades tocant, els companys li feien broma fent-li palmadetes a les galtes o coses així. Ell mai no s'enfadava perquè s'estimava molt els seus amics i es limitava a dir: “Prooou, prooou!!! I anava pujant la veu progressivament, sobretot aquells dies en què els joves tenien més ganes de divertir-se.

El nostre amic tenia una particularitat i és que sempre anava molt ben pentinat. Tothom li deia que era molt exagerat, que era ben guapo i que no tenia cap necessitat d'eixir sempre amb els seus cabells negres tan dibuixats. Però res no resultava, era inútil insistir, era com si a pesar de totes les suggerències de la gent, el seu destí ja estiguera decidit, és a dir, que el seu estil extravagant era definitiu. Quin caràcter! Era extremadament presumit!

Per primera vegada l'havien contractat per una temporada, per tot el

temps que duren les festes de la ciutat màgica de la llum. En esta ocasió no es tractava d'una única exhibició d'un dia, sinó que ell formaria part de l'espectacle. El seu somni fet realitat: estar envoltat de música, colors, crits, cançons, coets i pólvora, i ser-ne el protagonista.

Havia esperat amb molta impaciència i emoció que arribaren aquells dies de març. És difícil entendre el que significa per a ell formar part d'aquella comissió de festejos. Els seus sentiments i sensacions es barrejaven tan intensament com una explosió de vida, una flamerada de llum en forma d'Arc de Sant Martí, la brisa del mar, el sabor d'un bon record, l'esperit de la muntanya en primavera... I tantes altres coses indescriptibles.

De fet, els astres s'estaven conjugant perfectament perquè fóra possible la primera sorollosa mascletà de l'any. La música sonava acompanyada de petits petards, castelletes lluminosos vestits de verd, blau, groc o violeta... i grandioses explosions que et feien moure del lloc.

Alhora anaven avançant els afluents, què dic afluents, els rius de gent s'endinsaven cap a un mar capaç d'absorbir algun despistat que pretenia, sense èxit, anar en direcció contrària a les ones. Definitivament, aquells dimarts tot va esdevenir un oceà de sons, colors, olors i altres derivats de la massa humana que havia conquerit la ciutat.

Entre tot aquell desgavell, al compàs de la música, el nostre amic es va adonar que se li havien adormit les cames i no tocava terra i no sentia cap part del cos. Observava tot el que hi havia al seu voltant, però tot semblava pegar voltes i no sabia d'on agafar-se. Estava marejat. Es va sentir molt trist, perdut i per primera vegada en la vida va sentir por, una por terrible. No entenia què estava passant, però estava molt nerviós i molt preocupat pel que poguera succeir. No es podia moure i quan va ser conscient d'aquest fet li va caure l'ànima als peus, malgrat que alguns pensaven que no tenia ànima.

Enmig d'aquella massa de gent circulaven vergonyosos alguns autobusos, obligats pels seus caps a obrir-se camí entre la gent; i just per allà en passava un, un d'especial. Tots els seus passatgers semblaven mirar cap al mateix lloc, cap al lloc on els músics assajaven per acompanyar el següent acte destacable. Llavors va ser quan es va descobrir el pastís.

Feia dies que els vehicles havien deixat de circular amb normalitat, per la importància i la rellevància d'aquells grans monuments que posaven la ciutat del revés per embellir-la i fer-la impressionant, màgica i entranyable. Així, pel fet que el nostre personatge es trobava en una zona allunyada del centre, hi havia algun autobús que s'apropava a la placeta on ell es trobava per tal de mostrar a tots els turistes els encants de la ciutat.

-Horror!!!!!!!!!!!!!!- va cridar el músic fora de si mateix. I va començar a suar com una bèstia.

S'havia vist reflectit als enormes vidres de l'autobús, que feien malabarismes amb els últims rajos de sol. I la sorpresa va ser enorme; era un ninot, un petit ninot fins ara somrient que coronava la part esquerra d'una falla. Sí, un d'aquells monuments que inunden els valencians d'una alegria extraordinària un cop a l'any i que tenen un destí fatídic: la cremà.

Aquell músic presumit havia donat molta feina als artistes fallers, i per ells era com un fill, és clar, un fill de cartó-pedra. Va passar un parell de dies molt neguitós, no podia dormir ni tan sols a la nit, quan la ciutat descansa de ser-ho.

Per sort, la fallereta infantil, una nena de 9 anys molt sensible i il·lusionada va decidir que el timbaler seria el "ninot indultat", és a dir, el que aquella vegada se salvaria de les famolenques flames del 19 de març.

I el dia de la cremà va arribar, era inevitable. Al matí la fallereta, amb l'ajuda de l'artista faller, va rescatar el músic amb timbal i tot. Segurament a partir d'aquell dia viuria en un prestatge, acompanyat dels ninots més perfectes de la història: la dolça ballarina seguida dels petits ànecs o el nen bocabadat descobrint els seus joguets nous.

Havien passat uns dies des del seu gran descobriment i conseqüent atac de pànic; ara estava més tranquil, però encara que el sostre del museu faller li proporcionava una gran sensació de protecció, no havia deixat de tremolar lleugerament, mentre veia per la finestra com tothom sucava bunyols amb xocolata.

Paterna en valencià

1932-2012

80 aniversari de les

Normes d'Ortografia Valenciana

Conegudes com a

Normes de Castelló

Acord de Castelló de la Plana, de 21 de desembre de 1932

Només falta un any

Premi de Prosa “Històries de Foc”

DOLORES RIPOLL BONIFACIO

El dia ha eixit solejat en l'últim diumenge d'agost, com era d'esperar, mentres escolte l'enrenou de xiquets en un jardí pròxim a ma casa. Ja vaig sentint eixa mescla d'inquietud, emoció i, per què no dir-ho, por.

Este matí passarà lentament i ara, abans de posar els peus en el terra, repasse tot el que he de preparar per a esta vesprada, que serà com cada any curta, molt curta... La roba interior, la goma per a arreplegar-me els cabells, eixos taps que mai em pose, la tovalla, coses de neteja, la bossa on ho posaré tot... I la granota, la jaqueta, el casc, les botes que, com cada any, sempre es queden en la casa on em vist... Ah! I el braçalet i el turbant que arreplegarà un poc la suor...

Em vénen al cap inenarrables records, els anys que vaig veure la cordà lluny, prop, en un pis enmig del carrer... Ací és quan vaig decidir i somiar que un dia tiraria: quan entrava el foc pel balcó fins al menjador; quan va acabar i emocionada vaig aplaudir els tiradors, vaig baixar i sense a penes conèixer la gent, somreia, felicitava, donava aigua i xafava l'estora que queda en l'asfalt...

Va ser llavors quan em vaig dir: “jo també tiraré”.

I com tot el que se somia amb intensitat, va succeir. Un any va ser el primer i, com la ignorància és tan atrevida, a penes vaig passar por. Després vingué el següent, i el següent, i vaig anar movent-me entre amics, també entre qui et mira i tu intuïxes el que pensa però et fa igual... Sempre disciplinada, atonent, escoltant, obeint...

Un any es va cremar el caixó i ni me'n vaig assabentar. Un altre vaig caure i a l'alçar-me es va trencar el mono per darrere. Els companys

m'espentaven perquè me n'isquera. Jo no entenia res i tornava a entrar... Un altre vaig estar al mig i vaig passar por de veritat... I un altre vaig pensar que m'ofegava: foc, fum, i més fum. I deia dins del meu escafandre: "que s'acabe, que s'acabe", I durava més que mai... Un altre ni fum, ni por.... I és que així és, cada any d'una manera.

Quan em pregunten d'on em ve l'amor al foc, sempre torna a la meua ment eixa imatge que tinc guardada entre els records més entranyables: al braç de mon pare en una "disparà". I és que abans es deien així. Estàvem molt a prop del foc, tot just jo amb quatre anys i així ho va voler mon pare. Una de les poques coses en què li vaig fer cas.

Les oportunitats vénen perquè algú les somia i fa que succeïsquen. Però açò també ocorre per la generositat de tants tiradors que han fet que em senta còmoda, que deixen de tirar per a facilitar-nos als que no sabem, la diversió que ells segurament tindran després en la recordà, gràcies als que t'animen, t'ajuden, et somriuen la majoria de vegades sense conèixer-los. Perquè no s'entén una cordà sense amabilitat, sense entrega, sense compartir, sense ajudar.

Hi ha molts moments emocionants, però a mi se'm va quedar gravada la primera vegada el soroll del precinte, com em revisaven els braços, les cames, el casc... He utilitzat diferents granotes, unes més xicotetes, altres més grans, igual que el calçat... Era el que hi havia i sempre agraïda, perquè me l'han proporcionat amb tot l'afecte. I ara, que ja tinc el meu trage, continue sentint eixa generositat tan gran dels tiradors, els de sempre.

Un altre dels moments que m'agrada viure en soledat és el camí cap al carrer, amb la jaqueta i el casc entre els braços, xafant fort i saludant la gent. Eixes mirades, unes supose d'enveja, altres d'afalac i altres, potser, de burla. Arribar al lloc, veure la gent coneguda, i esperar al camió... Esperar amb eixe sentiment mescla d'inquietud, emoció i eixe dubte de saber si tot anirà bé. I en el fons eixa pregunta en silenci: què

faig jo ací? Però ja és la recta final: escoltar el soroll del camió i, com un més, començar a baixar caixons davant d'eixes mirades: unes de sorpresa, altres de perplexitat i, la majoria, les que valen, de complicitat. Voler ser un més, i quan has recorregut la mitat del carrer i ja hi ha gent que t'ha saludat o que et crida per a conversar o notes algun flaix, sents que estàs fent el que deus, allò que vols. Passes per eixes botigues en què saps que hi ha algú dels teus, els més pròxims que tenen cara de por, i que segur que es pregunten el mateix que tu fa uns minuts : "què fa ací?". I el carrer es va acabant i l'esquena ho va notant...I encara queda tot...

Són les deu del matí, m'alce i vaig organitzant un poc la casa, el menjar familiar. És diumenge i estarem tots junts un any més, i este, segurament com l'anterior, ja no seré motiu de conversació. Parlarem de com quedarem per a la cercavila de luxe, preguntaré per última vegada si algú vol entrar a veure'm tirar i, uns per por i altres pel mateix, em diran que no... Encara que estos últims anys he de dir que una persona, la meua filla, m'ha sorprés i m'ha seguit de prop. Ja veurem este...

Després de la sobretaula, comence a sentir pessigolles en l'estómac. El meu turbant i el braçalet en el moble del rebedor... Ho veig cada vegada que passe... Mire el rellotge una vegada i una altra. Puge a l'habitació, repasse totes les coses, tanque la bossa i la baixa. Encara que sé que és prompte, agafe el cotxe i vaig cap al centre amb el maleter ple.

Falta la cercavila de luxe, on la participació és massiva i la llum, el color, l'olor, el soroll es mesclen per a condensar-se en un sentiment únic per als que adorem el foc, sense orgull, sense sentir-nos ni amos ni millors que els altres... Simplement eixim al carrer a tirar coets, a compartir les nostres tenalles, el nostre guant, barret, camisa, amb qui està prop i ni coneixem. Perquè eixa és la grandesa: compartir amb humilitat... I la plaça roman contínuament il·luminada... Vaig pensant que ja queda menys i pel meu cap passa amb rapidesa tot el que em

falta per fer fins a arribar a la cova i començar eixe ritual.

La gent va abandonant lentament el lloc, la majoria perquè són tiradors. I jo sóc una d'ells i també m'acomia de la gent que torna a insinuar-me si m'ho he pensat bé. Els mire com dient: "és que creieu que hi ha tornada?". Mentres puge la costera, i és que quantes costeres hi ha en el poble!, pense: "si hi ha tornada arrere, ningú m'obliga, alguns pagarien per entrar... I ací cada any m'afone i pense... per la meua culpa els que m'acompanyen es divertiran menys, entre cuidar-me i donar-me coets ells a penes tiren...". Però continue caminant i, quan em descuide, ja estic en la casa dels meus amics. Tots eixos pensaments es dissipen. Comença l'espectacle! Sempre pense que és tard... Els altres em miren i somriuen... Al final ja m'han de dir: "però creus que nosaltres volem arribar tard?". I jo pense: "quina favada!".

M'ajuden a vestir-me, sempre sóc la primera, em mimen, m'observen, riem, i ara ve el millor: ulleres sí, ulleres no. Si és que no veig bé! Però decidisc portar-les i ja li les donaré a algú que conega... I encerte.

Ja és el moment d'eixir al carrer, sola, caminar, respirar, notar la calor, la humitat, eixa boca seca que és la mescla de la por i de la temperatura. Baixar la costera i saludar, conversar, esperar... Observe en l'òptica a amics, amigues. I a la meua filla amb eixa cara d'orgull, inquietud i, segurament, por. I pense: "mira, ja tinc a qui deixar les ulleres". Deixe la jaqueta i el casc per a poder descarregar millor. Camine i la gent em crida. Trobe amics, coneguts, i d'alguna manera em sent bé. Encara que les pessigolles i la calor van en augment.

Ara sí. La descàrrega va bé i el carrer s'acaba en la plaça. Comença el compte arrere... La meua filla està inquieta i així m'ho fan saber perquè no he arreglat la jaqueta i el casc. Vaig cap a ella, em somriuen, la bese i la tranquil·litze. Vaig cap al meu lloc. Els guants, el precinte, últimes paraules, el casc, i sent un silenci i, al mateix temps, un so com el de la mar en un caragol de mar. S'apaguen les llums, el 'coeter major',

'el pollastret', passa la bengala... La traca... I la sort està tirada, i és soroll, calor, i és olor i moviment i eixes mirades de complicitat de qui et rodeja; tu a penes els coneixes però ells sí i saben on estàs, intuïxen la teua por, la teua alegria, el teu voler o no tirar, toquen el teu muscle si et pares, si retrocedixes, sempre a la teua disposició. I contínuia el foc... A través d'eixa diminuta reixeta veus les siluetes dels tiradors amb el foc en la mà... Siluetes que es veuen en tantes fotos però que fins que no les tens a prop no les entens. I et gires i veus la multitud. Tornes a tirar i a botar, i sent la calor en un peu i un colp en la cuixa, i esta vegada no és curta ni llarga, és perfecta, i jo em sent bé, i acaba, i eixe moment no ho canvies per res. Et lleven el casc, abraços, besos, salutacions... La cara negra, suada, una sensació de complaença i sobretot de gratitud. I eixe és un altre gran moment: xafar el carrer, caminar i buscar als teus coneguts, dir-los que estàs bé...

Les fotos, eixes entrevistes perquè sóc dona i resulta poc menys que anecdòtic... Tinc la sensació de surar, sobretot perquè encara vaig sense ulleres... Preguntes si ha passat alguna cosa greu, escoltes que no i continues veient gent que coneixes. Uns et besen, no els importa l'aspecte, et donen aigua... I arribes amb dificultat, et fons en un abraç amb els "teus"... Penses en un any més.... i em sorprenc a mi mateixa pensant: "demà no em podré moure". Qui pot entendre açò si no és tirador?

No sé quina hora és. Torne on tinc totes les meues coses. Amb un nou acte d'amabilitat, em presten el bany. Duxtada, i després d'arreglar tot el que he portat, puge una altra costera amb la bossa que a penes puc alçar fins al cotxe... Sola, tranquil·la, cansada, agraïda. Encara em diuen si vaig a la recordà... I jo pense "no pot ser..."

Arribe a casa. El meu home espera despert, diu que este any tenia més por. Ens abracem, li conte i continua mirant-me amb sorpresa després de tants anys... Segur que pensa: "açò no és normal". Jo l'entenc. A penes puc conciliar el son amb la finestra oberta.

Escolte l'un darrere de l'altre els coets i m'adorm pensant que l'any que ve tiraré també en la recordà.

Amb eixe so concilie un son reparador, que m'ajuda a pensar que ja només falta un any per a poder entrar a tirar, gràcies a la generositat de tots els meus companys.

Tinc

Premi “Flor natural”

ANDRÉS PONS MUÑOZ

Tinc

Tinc, i tinc perquè mai s'esborra
 la cicatriu que deixa el primer raig de sol,
 la primera llum, el primer bufit de vent,
 el carrer mai oblidat, el primer joc,
 el primer colp, el primer bes.
 Ésser i saber part d'un tot,
 un poble, el meu poble.
 Llaurat a foc en la meua ànima
 orgull d'estar
 des del riu fins a les coves,
 de Campament al brollador,
 del primer a l'últim,
 del nascut a l'acollit,
 tinc un poble i ho dic,
 orgullós, altiu, agraït.

Tinc, i tinc perquè la ferida mai desapareix.
 La ferida del moment allunyat,
 del segon que esdevé un segle,
 del metre a l'infinit,
 del moment inabastable de veure't una altra vegada,
 de mai no deixar-te, de sempre tornar,
 de sentir més que res la teua calor, Paterna.

Tinc, i tinc perquè en la meua pell es grava
l'olor de les teues entranyes,
olor a pólvora i foc,
olor de poble i identitat,
perquè estar no és el mateix que ésser,
viure no és sentir,
voler no és amar
i un poble creix quan s'és
quan es sent,
quan s'ama,
un poble és quan no hi ha fronteres,
el teu poble són els teus peus,
Paterna és la teua persona
el teu cos fa Paterna
i t'identifiques i el vols, i l'odies
el vols perquè et vol,
l'odies perquè et vol,
l'odies, el vols.
Ets Paterna i no pots negar-ho.

Tinc, i tinc perquè el que somnie és real.
Beneït somni que mai no acaba,
que ofrena nous dies,
interminables vides, infinits somnis.
Somnie el teu nom gravat en la meua pell.
Somnie la meua vida enllaçada amb tu.
Somnie un poble content de ser-ho,
orgullós d'un nom,
d'una identitat, d'un llenguatge,
d'un sentir que ningú no pot llevar
i ningú que s'hi atrevisca.
D'un sentir que ningú pot matar,
I que ningú ho intente.

D'un sentir que ningú pot ensenyar,
I que ningú s'ho perda.
Paterna sóc jo, la meua boca, les meues paraules,
El meu cor.
Paterna sóc jo, la meua gent, la meua pàtria,
el meu defici.
Paterna sóc jo, els meus somnis, el meu futur,
la meua il·lusió.
Paterna sóc jo.
I no deixe que el meu poble caiga,
i no deixe que el meu poble patisca,
perquè aquest poble, el meu poble, és la meua terra,
és el meu seny,
la part que completa el tot,
el tot que em deixa ésser part,
com la dèbil fortalesa
on és el mateix la primera i l'última pedra,
unes en la base i altres en els merlets,
unes en la foscor i altres lluint,
tosques unes i llaurades altres,
però totes les pedres per a la mateixa fermesa,
amb la força que fa la unió.
És el sentiment que esdevé físic,
que es fa realitat en un lloc,
el lloc on no tinc por,
la por que no em separa
del temps viscut, del temps passat,
del temps que m'ha donat el goig de conèixer-te,
de viure't i gaudir-te,
de passar la vida pels teus carrers,
gaudint cada cantó, cada encontre, cada paraula.

Tinc, i tinc perquè un poble fa país.

I un país fa pàtria,
I la gent fa gent,
que la volen i l'estimen.
Com la mare que bressola,
com el pare que protegeix,
com el lloc on saps que la por no arriba.
Paterna és gent, són carrers, és foc.
Paterna és força, és orgull, és sentiment.
El meu poble és la meua vida, la meua vida és
un poble,
el meu poble és la meua gent, la que m'uneix
al meu poble.
El lloc on visc, en què cresc, en què muir.
El lloc que dóna, que ofereix i que vull.
Paterna sóc jo,
I jo, sóc el meu poble.

Tinc, i és la més preada possessió de la meua
vida.
La sort d'ésser paterner.

La llum primera

Premi “Torre d’Or”, 2011

ALEJANDRO LLABATA LLEONART

Fiat lux

La llum primera espill ací a Paterna,
llumena els seus carrers, les seues places,
ompli de claredat fins les llepasses
i naix un dia nou de flama eterna.

La llum primera creix i el cel enlluerna
un feix de coetons i de carcasses
que esclaten tots alhora com ramasses
i escampen una allau de llet materna.

Primera llum dels meus avantpassats,
que viuen dins de mi com un perfum
que flaira a taronger d’eternitats,

Perquè l’amor d’un poble és el costum
que naix del cor de tots els afocats
i creix present com la primera llum.

I

Quan a Paterna naix la primavera
els catxerulos volen a l’assut.
A dalt del cel es beu i ben menut

la gent amb la mirada riallera.

L'arròs a la paella bullidera
a poquet foc es cou, entretingut
mentrimentres el got de vi ben bru
es calfa dins la mà clavellinera.

És diumenge de Pasqua al nostre poble
Mentres a la caseta "Els Caçadors"
El dolç menut s'amaga en algun moble.

La mona i la tarara entre les flors
conclouran la vesprada amb vell recoble
cançó coral que espill els nous amors.

II

Quan a Paterna creix de nou l'estiu,
i la vesprada allarga el got d'orxata
amb la camisa nova i la corbata
junts anirem amb sentiment joliu.

Amb el ciri a la mà ben emotiu
Ja a poqueta nit la fe ara esclata
enmig dels paterners i tan sensata
que encén una cançó que al cor reviu.

Crist de la Fe, el nostre bé darrer,
que agenollat porteu a Sant Vicent,
sempre escolteu a tot bon paterner

que als vostres peus demana incessantment

dels vostres llavis vostre net parer
i que el tindrà així sempre present.

III

Quan a Paterna mor hui la tardor,
amb ella mor un tros de nostra festa
perduda enmig de terra ben agresta
mentre a poqueta nit ve la foscor.

Saps qui serà el clavari major?
Pedregarà de nou en la tempesta?
Sant Pere es mullarà de nou la vesta?
Hi haurà algun impedit combregador?

Quan a nostra costum la llum és posta
i va agonitzant com vell braser
caldrà oferir una nova proposta.

I és que, envoltat en un menut bolquer,
a poc a poc, en nova Pentecosta
naix hui una costum de paterner.

IV

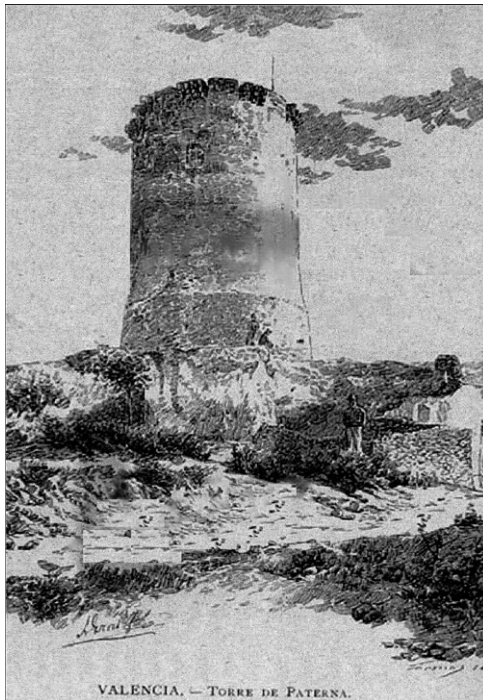
Quan a Paterna el vent del fred hivern
bufa al Palau, amb galtes sonrosades
creix a la Torre, amb tendres arracades
un sentiment que s'esdevé intern.

Amb gran soroll i amb un cert desgovern,

tots els animallets, de gats a eguades
són beneïts per mans capellanades
i naix així un crit de fe fratern.

Després vindran més carros i carretes.
El Gallo, el Cascarrat i Penyalver
conclouran entre sons de campanetes.

És Sant Antoni del Porquet, afer
o festa entre les mans que, de puntetes,
hui creix al cor de tot bon paterner.

Cantaven una albà

Premi “Torre d’Argent”

ALEJANDRO LLABATA LLEONART

*Que jo em quede sense alé
hui davant de vostra creu
si no goge fer el bé
ni cridar amb forta veu:
Visca el Cristo de la Fe!*

I

Xiquet de Paterna

Cantaven una albà al carrer Major
I no recordes bé l’any aquell;
Només et ve a la ment la veu d’ocell
Que alegrement cantava amb molta honor.

Era a poqueta nit i la foscor
anava clivellant la fosca pell
del nostre Crist que fou de Déu l’anyell
i que morí a la creu pel nostre amor.

La processó passava pel carrer
I el Crist va descansar per un moment
allà on vivia aquell bon paterner.

Paraula i veu que són descalçament
dels sentiments més purs d’un albader:

Albà de paterner, farina en rent.

*Tot el poble vos aclama
pels carrers i pels cantons.
Vostre amor és neta flama
que per cases i balcons
s'estén ràpid com la grama.*

II

Voro de Paterna

Versaven una *albà* al carrer Quintana
on al trinquet jugaven algun dia
partides de galotxa amb energia
i alguna pilotada allà en l'andana.

Penjaven als balcons per la mitjana
banderes i penons que, amb alegria,
donaven benvinguda, en bateria,
al Crist de Nostra Fe, que res demana.

Repica el vell tabal i la dolçaina,
que anuncia un verset improvisat,
amb to agut augmenta i amaina.

La *cantaora*, amb molta habilitat,
al vent llança el nou vers, que l'empolaina
lloant al Crist de nostra veritat.

*Quan com un traïdor coet
vinga a per mi la mort,
que el meu pensament distret
fóra com l'última sort
en el nostre Morenet.*

III

Teresa Segarra

Una albada al carrer major cantava
al pas del nostre Crist i Sant Vicent.
Brollava a socarrel el sentiment
que feia caure a tot el món la bava.

Cantava aquella *albà* amb la veu brava
sense instruments ni acompanyament,
només amb el bufit del feble vent
aquella bella albada s'escampava.

Ets i seràs per sempre, nostra *albà*,
Crist de la Fe, bandera dels meus pares
que oneges en l'ahir, el hui i demà.

Perquè, ho direm ací amb paraules clares:
Ets i seràs per sempre *requintà*,
Santíssim Crist, que mai ens desempares.

Paterna en valencià

Estimem la nostra llengua!

La millor manera d'estimar una llengua és conèixer-la,
aprendre-la, parlar-la, escriure-la i llegir-la.

Expressat en valencià!

La nostra llengua

JOCS FLORALS 2010

PREMIS DE PROSA I POESIA

Pares

Premi “Flor Natural”

MARISOL GONZÁLEZ FELIP

No importa qui va ser mon pare. El que importa és qui recorde que va ser.

Anne Sexton

Geranis màgics escampen octubres
sobre les vostres avingudes d'herba
i un capvespre de desig esclata
en les cançons que encenen la nit
de dies i rostres bastits de lluna.
Sou espill i petjada blanca
sobre l'horitzó llunyà d'un estiu
amb espurnes de goig als llavis plens
i preguntes de fang a les butxaques.
Sentiu al vent el plor de les roselles,
l'aventura paral•lela del viure,
mentres els fills d'una promesa clara
alcen un vol de paraula i fum
quan la magrana desfulla secrets
en la tardor rogenca de les aigües.

(Ametistes de neu perviuran
en l'alé nocturn de les vostres síl•labes,
tempesta i origen d'una mar
que navega la sang assedegada
dels mots senzills d'amor imprescindible).

Beneïda siga l'hora dels teus ulls,
l'harmonia tendra del teu gest càlid,
benvinguda als nostres cors que encens dolça,
mare de foc que acompanyes la vida.

Fas els anys i plouen al teu costat
paraules en desembre d'un roser
etern, argila de la teua carn.
T'estimen com s'estima l'infinit,
rostre de llum que ens salves de la por,
illa d'afecte que sostens presents,
poema immens que ens germina la sang.

T'agraïm el sol, les flors i la lluna,
el paisatge d'alegria que ofrenes
al món, la humana pietat secreta.
la brisa breu dels teus somriures d'aigua.

Et felicitem pel temps regalat
com un cànter d'esperança i amor
a les nostres existències netes,
i t'acostem una mar de certesa
per als dies que amaneixen en tu.

Que l'espai que ha florit en el teu ser
arrecere sempre la nostra veu.
Beneïda siga la veritat,
La teua màgia suau que ens habita.

Pare que ens albires hiverns,
neula del meu cor abatut,
pare esperança tendra,
en el verd de cançons ocultes
s'encén un record de sandàlies
i infanteses que em sura als ulls.

T'he conegut, pare de sols,
la sang neta del teu dir,
la dolça veu que m'engendrà
els sentits, pare del meu hort,
carn de la meua carn, alosa
que beneïx la llum i l'aigua,
mentre un jardí de solituds
rega el terra de la memòria
íntimament per Sant Joan.

Pare que ens albires estius,
pare de llum, pare de pa,
llaura'm estels en el roglet
d'arena que fan els meus anys.

Pare la taula per tu, pare;
I amanisc el vi que tasta
la teua absència en dejú
quan ocells de pluja i vent
f'anomenen estacions.

Pare que ens albires el vers
amb què respondran les sirenes
a la teua mar navegada.

Has omplit de clavells l'horitzó íntim
de la dona i les filles del teu cor;
amb tacte de lluna has creat un món
i la font tendra que dibuixa el bosc
d'instantànies i atzar de sols.

Tens el gest sembrat de bondat i roses,
els anys arrelats a la terra viva
i en l'ànima un somriure de llum
que tot ho fa humà, que tot ho salva.
Amb un amor remot navegues ombres
I escrius sobre la mar les promeses.

Viure amb tu és un regal inestimable,
un camí cap a la certesa clara,
una llarga esperança que perdura,
un espai únic per a l'esperit
que rebalsa agraïment i goig.
En els ulls de qui t'estima creix l'alba
que sempre renoves amb colors nous
ara que la pentecosta del viure
estén els fruits i les flors als teus peus.

Amic de mots, pare de llunes:

t'escric capbussada en el juny
i en la mar de llum que és brisa.
L'heura ja no em fereix la sang
ni els geranis de la infància.

Aquells amors d'arbres obscurs
Ja no encenen la nit de llamps.
T'ho conte a la fresca del cor,
mentres beus somnis al barral
de l'estiu i floreixen versos
i vaixells en les teues celles.
El rebost opac de l'oblit
poua miratges d'herba i sal,
empremtes dactilars d'un temps,
itineraris que cercaven
la dolçor de les oronetes.

Res no és passat ni futur
en la calcomania insomne
amb què m'ofrenes els estels.
A mitjan capvespre, la música
em retalla núvols d'oxigen
en el paladar de l'ànima.
I t'evoque sense finestra,
artesa del foc i de la pluja,
traductor de boires i sols,
com un bon grapat d'esperança
t'evoque, home complet i màgic,
i evoque les teues llunes
que són molts de carn i absència.

Un cucut d'arena rescata
la bellesa trista d'un vals,
ara que Déu tiny de taronja
les hores i resa amb Sibelius.
Com dir-te que et reconec home
entre les ombres i les síl·labes
d'aquest paratge que és poema
i en tu perviu per a nàixer!

Home entre els hòmens, només home,
fill de la paraula, manyà
de primaveres i de sons,
milotxa senzilla d'amor.

Paterna en valencià

Llegiu en valencià!

Del Segle d'Or (Ausiàs March, Jaume Roig, Roís de Corella,
Joanot Martorell), als nostres dies.

Poesia, novel·la, teatre, assaig...,
Més de cinc segles de literatura valenciana

Abraçada paterna

Premi “Torre d’Or”

Hernán Mir

Abraçat al pare restares
per segles d’història,
fins que la llum i l’aire
travessaren l’oblit,
ferida mortal,
injustícia d’hereus
que aterraren la teua memòria.
Resistires el pas del temps,
l’obscuritat del tarquim,
el dolor de la ignorància.
Al teu damunt
Dipositaren la vida
Riuades avials.
Dessobre teu
feinejaren camperols,
trepitjaren veïns,
cavalcaren guerrers.
Sobre la teua esquena
alçaren el progrés,
flaire dolça
i vainillenca,
identitat de poble,
reclam d’indústria,
postal envellida
del passat.

Va ser el futur
qui trasbalsà
el teu descans.
Va ser la curiositat
qui et despullà
de la túnica de fang.
Varen ser l'escombra
i el paletí
qui et tornaren a la vida.
Varen ser cabellets de pinzell
en harmoniosa dansa
els que suaument
et banyaren de sol.

Saludares l'astre rei
I del cor de la terra
Bategaren les legions
que et portaren
fins aquesta.

I et miràrem
 incrèduls
i ens commoveres
 embadalits
i ens vindicares
 orgullosos
i ens retrobàrem
perduts al laberint
del nostre bressol.

Gràcies
fràgil armadura
d'humanitat.
Ens has fet grans,

petit infant
sense descendència,
cenyit al teu pare
en eterna abraçada.
Tu
ens arreles
a aquesta terra,
sòlidament abraçats
a Paterna.

Paterna en valencià

A casa...
al carrer...
al treball...
a l'Ajuntament...

Parlem valencià!

Balcànic

Premi “Relat Curt”

Josep Vicent Lozano-Seser

1983. Pavel Soskowzky va travessar el dur pas dels Càrpats amb només onze anys. Sa mare i els seus germans menuts l'acompanyaren al llarg d'aquella odissea de neu i fang que els glaçà uns peus nus, ferits i tacats de sang innocent. Malgrat les dificultoses condicions del trajecte, els membres de la família podien encara carregar a les seues esquenes les poques andròmines que conservaven de la seua destruïda llar. Tanmateix, el llast més feixuc era moral: l'odi i la rancúnia envers el règim instaurat a la seua minúscula república pel dictador Jarda Orsolzic, a les ordres del qual no solament s'havia assassinat el cap de família, sinó que igualment s'havia acabat amb la felicitat i la bellesa de tot un país i de tota una generació. Pavel, enardit per una silenciosa set de revenja, abastà finalment l'altre costat de la serralada. Lluminós i primaveral, el paisatge d'occident s'obria davant la seua mirada. Calia començar de nou. Calia recuperar l'alé de l'esperança perduda.

2004. El sol d'Atenes refulgia com mai en la primera de les proves. Pavel, tan adult com ben plantat, sabia el que suposava arribar a unes olimpíades havent acumulat tota mena de guardons i reconeixements. La seua trajectòria esportiva, òbviament, era impecable: campió nacional als 17 anys, campió europeu als 24, rècord mundial als 26 i medalla d'argent als darrers jocs olímpics. En poques paraules, Soskowzky era sinònim de glòria. Possiblement el millor llançador de disc que havia donat mai Europa, tal com advertien la majoria d'experts i crítics esportius. I ell, pletòric, ho sabia. Pavel era conscient del suport dels seus, així com comptava amb un recolzament fins i tot més pode-

rós, és a dir, una inqüestionable ànsia de superació que havia conduït fins a l'èxit immediat ja des de l'adolescència, període inicial d'entrenaments i introducció a tal modalitat esportiva. Els seus professors i tècnics, de fet, en parlaven molt bé. Tampoc no volien ser massa generosos en relació als afalacs i felicitacions, però ells sabien tan bé com el propi Pavel que la combinació de potència, força i habilitat muscular en el cos ros de Soskowzky donava com a resultat un rival imbatible i, en definitiva, un atleta immillorable.

En la prova puntuable d'Atenes, poc abans de llançar el disc, Pavel recordava tots els esforços i sacrificis realitzats durant tota la seua vida. L'estadi, concorregut i pres pel clamor popular, vibra amb cadascun dels seus gestos inicials. Pavel s'havia convertit en un heroi per a tot el món esportiu, però sobretot, per a ell mateix. Ell era la seua pròpia ambició i sàviament se n'enorgullia, del llarg trajecte fins a la glòria. El passat, el cúmulo de records desagradables que sovint li rondinaven per la memòria, eren sols les runes d'una infantesa tràgica, injusta, que l'esport havia esborrat per complet.

Com si d'un miratge distant es tractara, la consciència de Crapàtia, la seua irrecuperable i extinta pàtria fagocitada per les nacions veïnes després de tants anys de cruenta conflictivitat territorial, quedava boirosament ofuscada a la seua ment, com si la iniciàtica retreta que el deslliurà de l'amenaça del feixisme fóra ara la demostració indiscutible de la superació humana; un puixant sentiment que li insuflava quantitats estratosfèriques d'oxigen envers els pulmons, mentre les seues titàniques costelles amplificaven les dimensions toràciques d'un organisme colossal.

Enmig de la pista, envoltat de flaixos i marcadors electrònics, Pavel s'hi sentia segur, implacable. Mentre procedia a la litúrgia necessària de l'escalfament, unes gotes de suor imperceptibles li regalimaven pel

bescoll. Sabia com subjectar el disc amb fermesa i mentalment concentrava l'energia en els seus braços, com si un efusiu llampec energètic se li desplaçara des de les aixelles cap a l'avantbraç en una avalotada rèfega làctica. Al mateix temps, els milers d'espectadors que omplien les grades l'observaven amb expectació i l'animaven amb còmplices i llunyans esgarips. Incòlume davant els xicscles, Pavel es girà sobre si mateix i es preparà per a un llançament imminent. La medalla d'or estava més prop que mai. En aquell mateix instant, el xiulet del jutge ressonà tan breu com definitiu.

Mentre l'estadi presenciava cadascun dels seus exactes moviments, Pavel efectuà el seu cèlebre joc de malucs. Tot seguit, tornà a doblegar el seu robust cos cap enrere i es preparà per a disparar un disc decisiu. La depurada tècnica i el coneixement corporal li permetien a l'atleta viure i prolongar aquell moment en una inconcreta lentitud. Alhora podia sentir com la força centrífuga s'acumulava a les seues mans. Els músculs li suaven, ardents, com si cada artèria principal fóra un rierol de foc. Llavors, desenes d'imatges confuses dansaven per mil·lèsimes de segon a la ment de Soskowzky. La fam insuportable d'aquells anys oblidats en un racó de la seua memòria. El crim sobtat i cruel de son pare. Els assassinats i incendis nocturns del seu poble. Els veïns degollats. Les escoles i fàbriques destrossades. Els soldats desconeguts. I, per últim, com si fóra un somni recent, l'aventura de l'exili.

Potser aquests records inconfusibles però enterbolits pel pas del temps eren la seua arma oculta, l'índici invisible del seu talent que feia acte de presència en un moment crucial, per tal d'animar-lo a aconseguir allò impossible. Tres. Dos. U...

Pavel llançà el disc amb una fascinant determinació. L'objecte, imperceptible a l'ull humà, superà la capacitat dels marcadors de l'estadi pel que fa a l'enregistrament de la velocitat. Com si fóra un meteorit, el disc

sobrepassà els límits de la competició per enlairar-se més enllà de la pista central. El públic de la grada nord, bocabadat, comprovà com l'objecte s'acostava amb increïble celeritat cap a ells. Capritxós i imprevisible, l'objecte curvilini traçà una pirueta final fins a col·lidir enèrgicament amb un dels espectadors, el coll del qual laminà amb ràpida eficiència, tot causant la mort immediata d'un home d'avançada edat.

El pànic bloquejà la competició. L'escàndol anul·là la prova, però el més intrigant fou la sobtada intervenció del cos grec de policia secreta, els membres de la qual identificaren de seguida l'estranya víctima. Sota l'espessa barba, darrere el rostre sanguinolent d'aquell home madur, els policies identificaren sense cap dubte un dels seus objectius més buscats: Jarda Orsolzic, temut genocida crapatià en cerca i captura des de 1985 malgrat les darreres pistes que el situaven en algun racó del Peloponés.

La notícia inundà en pocs minuts la totalitat del recinte esportiu. El silenci regnava en l'ambient sota el xiuxiueig curiós de tots els testimonis del miracle. Molts d'aquells que intentaren fugir de les grades a causa del desgraciat esdeveniment, deturaren el seu pas. Pavel Soskowzky restava sol enmig de l'estadi. De sobte, tot li semblava assolir una coherència abans desconeguda. La seua vida tancava un cicle real, un procés de lògica que ell no havia pogut percebre mai fins a aquell moment...

L'aplaudiment tímid d'un sector del públic desencadenà una allau fervorosa de crits i lloances adreçades al jove atleta. Pavel, desconcertat i emocionat per les circumstàncies, alçà els punys en senyal de victòria i somrigué mentre el cap d'Orsolzic redolava grades avall, perdent-se entre gots de paper i amuntegant-se junt a restes olioses de crispetes i creïlles fregides.

DIVULGACIÓ

Sant Roc i Paterna

LA DEVOCIÓ VALENCIANA A SANT ROC

Albert Pérez i Marco

SANT ROC

La seua veneració data del segle XV, en què es va estendre des de Venècia. Les fonts el situen com a nascut a Montpeller, ciutat de la Provença, quan la població formava part del Regne de Mallorca¹. Actualment pertany a la República Francesa. No queda clar l'any del seu naixement, que la tradició situa en 1295 i la seua mort en 1327. Altres fonts situen el naixement al voltant de l'any 1350 i per tant la defunció molt més avant, pels volts de l'any 1379. Siga com siga és un sant del segle XIV.

El que assenyalen les notes biogràfiques és que el sant montpellerí va ser un pelegrí que es va traslladar a Roma, i se li atribueix que tenia cura de malalts empestats, per això és advocat contra la pesta i malalties contagioses. El seu culte es va estendre a partir del segle XV per tot Europa. L'Església commemora la seua festa el 16 d'agost.

1 El Regne de Mallorca, creat per Jaume I en virtut de les seues conquestes, inclogué també terres hui franceses, entre estes la senyoria de Montpeller A la mort del rei, es va fer independent de la resta dels territoris de la Corona d'Aragó, perquè així ho va disposar el testament del monarca.

MN. SORRIBES I LA DEVOCIÓ VALENCIANA A SANT ROC

Mn. Sorribes

Mossén Vicent Sorribes i Gramatge va nàixer a la ciutat de València el 6 d'octubre de 1905, o de 1903 segons altres fonts. Els seus pares eren de Torís i també nasqueren en aquell poble de la Ribera Alta els seus germans, però ell no, perquè en aquells anys els pares regentaven una botiga a València; després es traslladaren a Torís.

Ordenat sacerdot en 1930, va ser destinat a la localitat de Serra, en la comarca del camp del Túria, on el sorprengué la guerra civil. A la localitat serrana prengué consciència del valencià com a important en l'ús amb els feligresos, ja que en l'època la missa era en llatí, però la jerarquia manava predicar en castellà. I, en aquell temps, i més en un poble tan aïllat com Serra, el valencià era la llengua del poble, la llengua dels fidels.

En 1942 va ser destinat a Rocafort, en la comarca de l'Horta Nord, poble on exercí la seua labor pastoral durant 37 anys, fins a l'any 1979. A Rocafort començà a introduir el valencià escrit a l'església, ja que en 1949, havent estudiat en els cursos de llengua valenciana de Lo Rat Penat, va obtindre un títol de professor.

Els seus escrits, de caràcter religiós majoritàriament, solia signar-los com a "Rector de Rocafort", que va ser el seu segon poble d'adopció. I cal assenyalar que també es titulava *mossén*, títol tradicional que es conserva modernament aplicat al nom de clergues².

A partir del Concili Vaticà II, que autoritzà les llengües vernacles en la litúrgia, començà a celebrar missa en valencià diàriament.

2 Antigament era un tractament que s'anteposava al nom o al títol de personatges de categoria social elevada, prínceps, prelats, cavallers, clergues, graduats en dret, etc. (DCVB)

De Mn. Sorribes ha dit Emili Rodríguez Bernabeu: *“Per als de la meua generació, la dels 60, Rocafort era un centre de visita ineludible del valencianisme militant. Perquè a Rocafort vivia i bregava Mossèn Vicent Sorribes Gramatge, l’únic rector del País Valencià que deia missa en la nostra llengua durant el franquisme. Ell va fer l’únic missal valencià d’aquella època, que conserve acuradament en la meua biblioteca. Mossèn Sorribes va ser un referent valencianista”*³

Mn. Vicent a i des de Rocafort va dur a terme una encomiable labor valencianista i es relacionà amb escriptors del seu temps com Carles Salvador i Enric Valor. Formà part de La Paraula Cristiana i fou professor dels Cursos de Lo Rat Penat, on obtingué en els Jocs Florals el títol de Mestre en Gai Saber.

Ja retirat passà a un convent de monges a València i va morir el dia 15 de setembre de 1986, precisament el dia de la Mare de Déu dels Dolors, patrona de Torís.

Poeta

El rector rocafortà cultivà la poesia religiosa. Una llarga poesia seua és la dedicada a la patrona de Torís, la Mare de Déu dels Dolors. Curiosament ell va morir el 15 de setembre, dia de la festivitat de la Mare de Déu dels Dolors, com ha quedat dit.

Una part dels treballs poètics es troba en l’Eucologi, al qual ens referim en el següent apartat. D’altres versos ixen en l’obreta *Salve Sancta Parens* i en les seues col·laboracions en Valencia Cultural

3 En el blog d’Emili Rodríguez-Bernabeu (Alacant, 1940), escriptor. Text de 2011.

apareixen més lletres de cants, com una dedicada al Crist de la Fe del barri de Morvedre de València, així com diverses estrofes afegides al *Santa Nit*.

L'Euclogi

Es tracta de l'obra cimera de Mossén Sorribes, per la qual és conegut i que ha merescut homenatges i reconeixements⁴. El títol complet és *Euclogi-Missal. El llibre del bon cristià. Recull de pregàries litúrgiques en llengua valenciana, i missal romà amb el ritual de la diòcesi*, que es publicà en l'any 1951.

La definició d'*Euclogi* és "Llibre on es recullen els oficis religiosos dels diumenges i de les principals festes de l'any. L'etimologia és del grec *eukhé* 'oració' i *légo* 'escollir' o *eukhologion*, 'llibre de pregàries'.

Una vegada introduït en el camp de la llengua i la cultura valenciana, com a capellà no podia deixar les coses com estaven. Calia fer alguna cosa, calia acostar al poble en la seua llengua la litúrgia, els cants de l'església, els textos de la missa. Hi havia missals en castellà, però no en valencià. Calia adaptar els textos litúrgics, calia posar-los en la llengua del poble. S'ha de pensar que en aquella època la litúrgia era en llatí, però per a una millor comprensió el poble devia conèixer la paraula de Déu també en la pròpia llengua. Però, com deia Sanchis Guarner, la llengua dels valencians és el valencià.

Estructurada en una introducció i quatre parts, Mn. Sorribes va compondre una obra singular, una obra en un sol volum, que posara a mans dels fidels tant els textos de la missa, com les pregàries, el text del Sant Rosari, i ritual dels sacraments, més tot un conjunt de càntics

4 Sobre l'Euclogi, vegeu els treballs de Santi Cortés, Josep Enric Estrela i Emili Casanova. Però les línies que transcriu són d'elaboració pròpia a partir de l'obra

i himnes religiosos, amb els cants valencians del moment. Mn. Sorribes també adapta o tradueix cants del llatí, que es recullen en l'*Himnari litúrgic*. En algunes d'estes traduccions "Vicent Sorribes aconseguix assolir un elevat nivell de bellesa i musicalitat. La seua versió del *Stabat Mater*⁵, per exemple, ha estat objecte d'un estudi monogràfic", escriu Agustí Colomer⁶.

Les quatre parts de l'obra són: "Oracions litúrgiques", "El Sant Rosari i devocions diverses", el "Missal Romà", la part més extensa (quasi quatre-centes pàgines), amb les parts comunes a cada missa, els textos propis de cada diumenge, les festivitats més importants de l'Església catòlica i les celebracions més particulars de l'església valentina. Conté també el Ritual valencià dels sagraments. Finalment, els himnes i cants religiosos, completen esta important obra religiosa i valenciana.

Sobre l'Eucologi, com a antecessor els textos litúrgics postconciliaris, trobem en el *Llibre del Poble de Déu* que diu:

"València, amb l'Eucologi de Mossèn Vicent Sorribes, publicat l'any 1951, té un primer exemple de Missal pensat per als fidels"

Les paraules, doncs, són explícites. Abans de mossén Sorribes no hi hagué un missal pensat per als fidels. Tenim, per tant, en este capellà, un valencià decidit i entregat a la seua i nostra llengua valenciana, en la qual va escriure les seues poesies i les seues obres, com són, a més de l'Eucologi, el Catecisme diocesà, *Salve Sancta Parens*. *En Jaume el Conqueridor i sa devoció a la Verge Maria*; i *La devoció*

5 *Stabat Mater* és un himne catòlic en llatí del segle XIII dedicat a Maria i atribuït a Jacopone da Todí. El seu nom és l'abreviació del primer vers del poema, *Stabat mater dolorosa* («Estava la mare dolorosa»). El tema de l'himne, un dels poemes conservats més impactants de la literatura llatina medieval, és una meditació sobre el patiment de Maria, mare de Jesús, durant la crucifixió. (Viquipèdia)

6 A. Colomer, "Vicent Sorribes, una tasca abnegada", dins *Retrobar la tradició*.

valenciana a Sant Roc, sant de què tracta el present article.

El llibret *La devoció valenciana a Sant Roc*

Mossén Vicent Sorribes es va fixar en un sant molt estés per l'antic regne de València, un sant medieval, nascut a Montpeller, la mateixa ciutat on havia nascut en el segle XIII el rei Jaume I, a qui Mn. Sorribes també dedicà una obreta, com ha quedat dit. I com que a Sant Roc se'l celebra en el seu dia 16 d'agost en nombroses localitats valencianes que el tenen com a patró o sant de la seua devoció, a eixa devoció és la que fa referència l'obreta del prevere torisà, publicada l'any 1956, a Barcelona, un breu treball de 18 pàgines editat com a separata. El rector de Rocafort es fixa en un fet que li crida l'atenció i diu que als lectors segurament també la cridaria: "Hi trobaríeu el nom de Roc gran nombre de vegades. Al llarg de la meua vida sacerdotal he comprovat a bastament que són moltíssimes les persones que s'anomenen Roc; la devoció al sant de Montepeller és coneguda arreu de les nostres terres; hi ha molts pobles que li dediquen una festa sorollosa; d'altres, n'és el Patró; encara conserven molts la seua vella ermita, i al bell mig dels enforcalls dels camins entre els casilicis que la devoció popular ha aixecat als sants de major veneració, abunden els de la imatge de Sant Roc, en les artístiques i acolorides rajoles de Manises".

Informa que el tenen per patró els pobles següents: Burjassot, Dénia, Callosa del Segura, Castalla, Onda. Per titular de parròquia la Font de la Figuera, Font d'Aiòder, Llocnou de Sant Jeroni, Oliva, Torre-xiva, Benialí, Polínyà del Xúquer, Alcoi i Benicalap (València) i que hi ha (o hi havia) ermites a Carcaixent, Aiora, Castellfabib, Onda, Caudiel. I celebren festes al sant a Burjassot, Serra, Callosa d'en Sarrià, Planes, Alfafara, Llíber, Pobla de Tornesa, Serra d'en Galceran, Teresa de Cofrentes.

Així mateix ens fa saber que la devoció a Sant Roc s'origina com a conseqüència de les grans epidèmies de pesta a Europa en els segles

XIV al XVI. Fou a partir de 1490 que els pares carmelites s'aclamaren a Sant Roc, perquè així ho havien fet al seu convent de París i els religiosos carmelitans del convent del Carme, de València, resolgueren dedicar una capella a sant Roc i al mateix temps fundaren una confraria sota la invocació de Nostra Dona Santa Maria, Sant Sebastià i Sant Roc. Mn. Sorribes recull en el text les notícies que autors anteriors refereixen sobre sant Roc com a advocat i protector contra les epidèmies de la pesta.

LA FESTA DE SANT ROC A PATERNA

La primera referència a esta festa patenera data de 1873, segons Camilo Segura i Félix Gámez, en el seu llibre *La Cordà de Paterna*⁷, que després de referir-se a unes actes municipals de 27 d'agost de 1873:

“En vista del levantamiento carlista que se había efectuado y que se decía de pública voz que entraría en esta población el día primero del próximo septiembre y cuyo día se debía celebrar la fiesta municipal o sea la del Santísimo Cristo de la Fe (...) proponían a la Corporación el aplazamiento de las fiestas que debían verificarse el día treinta y uno del actual, primero, segundo y tercero días del próximo septiembre hasta que las circunstancias lo permitieran”.

Afigen seguidament en text propi:

En líneas generales, y como conclusión, el domingo se iniciaban las fiestas en honor a San Vicente, el Santísimo Cristo de la Fe, San Roque y los Santos de la Piedra (domingo, lunes, martes y miércoles, respectivamente).

7 Camilo Segura Artiaga – Félix Gámez García: *La cordà de Paterna. Arte y pasión de un pueblo*. Paterna, 2011. Pàg. 42.

És a dir, que la festa a Sant Roc se celebrava dimarts, l'endemà del Stm. Crist de la Fe, i per tant en aquell any de 1873 tingué lloc el dimarts 2 de setembre.

De 25 anys després, 1898, és la cita directa a la festes, entre elles la de Sant Roc, que recollí el diari "Las Provincias", del diumenge 28 d'agost, que diu així:

PATERNA.- Hoy comenzarán las fiestas que se celebran anualmente en honor de San Vicente Ferrer, el Santísimo Cristo de la Fe y San Roque. Ayer hubo vuelo general de campanas, disparo de morteretes, pasacalles y serenata por la noche. El volteo de campanas, los disparos de morteretes y la diana, se repetirán hoy. A las nueve dará principio la función religiosa, en la que se cantará por una nutrida orquesta la misa del Maestro Mercadante, pronunciando la oración sagrada el Padre Rafael Tomás, de las Escuelas-Pías. Por la tarde cabalgata, y procesión solemne por la noche. Mañana será la fiesta al Santísimo Cristo de la Fe, disparándose tres mil morteretes. A las diez se celebrará la función religiosa, cantándose la misa del Maestro Giner. Del sermón está encargado el Padre Ludovico. Concluida la misa, se dispararán innumerables morteretes y un engrallat, que recorrerá cuatro mil metros. Por la tarde, cabalgata, y por la noche solemne procesión. Las bandas de la población y la del Círculo Católico de Manises, tomarán parte en todos los actos. El martes será la fiesta a San Roque. A las cinco de la mañana diana por la banda de la población y disparo de morteretes. A las nueve función religiosa, en la que, como el primer día, se cantará la misa del Maestro Mercadante, estando el panegírico a cargo de don Carlos Iborra Domínguez. Por la tarde serenata y por la noche procesión. En las tres fiestas habrá castillos de fuegos artificiales, y el domingo por la noche la acostumbrada cordá⁸.

El 28 d'agost era diumenge. El dimarts, que indica que era la festa de Sant Roc, era, per tant, el dia 30 del mes. Així, doncs, en les últimes dècades del segle XIX hi havia també la festa de Sant Roc, festa que continuava celebrant-se en el primer terç del segle XX, així la recull el programa de festes de 1928 conservat en l'arxiu municipal.

“Dia 28 martes

A las 9 de la mañana, Misa Mayor, encargándose de cantar las glorias del santo el elocuente orador sagrado don Francisco Gabarda Cardona. A las 4 de la tarde, cucañas y otras diversiones.

A las 9 de la noche, serenata en la plaza de la Constitución por la banda de Paterna. A las 11, traca final de festejos en la susodicha plaza.

Veiem que la festa era en dimarts, com en 1898, i entenem que la festa se celebrava habitualment en dimarts, i així continuaria fins a 1930, en què registrem també la festa de Sant Roc. Va ser un any en què se celebraren, per segona vegada a Paterna, els Jocs Florals, i tal vegada per eixa raó els festejos s'allargaren durant la setmana i el diumenge 7 de setembre tingué lloc la festa a Sant Roc, amb actes similars als ja descrits.

Com a incís poètic assenyalarem que en aquella edició núm. 2 dels Jocs Florals la flor natural va ser per al poeta Jesús Morante Borràs⁹ pel seu poema “Cant a Paterna”, mentre que la regina del certamen va ser Pepita Monrabal Ramon.

9 Jesús Morante Borràs (Quart de Poblet, 1899-València, 1971) destacà especialment com a autor teatral en valencià, i també va ser periodista.

I eixe any de 1930 va ser l'últim de la festa de Sant Roc, ja que l'any següent, possiblement pel canvi polític esdevingut a Espanya, i per tant a Paterna, ja no es va celebrar la festa al sant de Montpeller, festa que ja no va ser recuperada, però que evidentment ocupa un lloc en la història festivoreligiosa de les darreries del segle XIX i primeries del XX a la nostra ciutat.

UN CARRER A SANT ROC

El carrer de Sant Roc és una via pública molt antiga a la vila, per això és un dels carrers més centrals i forma part del nucli més antic. En 1866¹⁰ ja apareix registrat este carrer, que va del carrer d'Eduardo Dato al carrer Major. Ni que siga pel carrer, el nom de Sant Roc és molt antic a Paterna, però si ja tenia el carrer i se celebrava la festa ja en el segle XIX, devia ser perquè hi havia devoció al sant en la nostra vila.

LA FALLA DE SANT ROC

El carrer de San Roc i adjacents també planten falla, i per este motiu el nom del sant montpellerí va unit a una de les comissions falleres de Paterna que integren la festa valenciana del mes de març en la nostra ciutat.

En el present 2012 la falla de Sant Roc ha commemorat el 30 aniversari i en el 2011 va obtindre el primer premi de la màxima categoria del municipi, guardó que ha repetit enguany.

SIGNIFICAT DEL NOM "ROC"

El nom de Roc: "Nom d'origen llatí: *Roca*, i aquest del pre-romà

10 Albert Pérez i Marco- J.J. Zurriaga Navarro: *Introducció a la toponímia del terme municipal de Paterna*. Pàg. 37.

Rocca, 'roca'. Concorre, però amb el germànic *Hroc*, crit de guerra (rohon, 'bramar')¹¹.

El Diccionari Valencià defineix el nom comú "roc" com a "Tros de pedra".

GOJOS A SANT ROC

Puix Déu vos feu tan gloriós
per la vostra caritat.
siau, Roc, nostre advocat
contra tot mal contagiós.

De sang de nobles i reis
al segle tretze naixeu
i en vostre pit una creu
signe d'amor resplendeix:
aquest senyal misteriós
tot Montpeller ha admirat.
siau, Roc, nostre advocat
contra tot mal contagiós.

Renuncieu, orfe als vint anys,
honors, riqueses, poder,
deixant la pàtria per ser
pelegrí en pobles estranys;
tots vostres bens, generós,
als pobres els heu donat.
siau, Roc, nostre advocat
contra tot mal contagiós.

Menyspreant la vostra vida
viles, ciutats recorreu,
i dels pobles on entreu

fug la pesta de seguida
d'aquest mode prodigiós
tota Itàlia heu deslliurat.
siau, Roc, nostre advocat
contra tot mal contagiós.

Encés en l'amor de Déu
penetreu als hospitals
i cureu de tots els mals
fent el senyal de la creu:
tant de fet miraculós
prova vostra santedat:
siau, Roc, nostre advocat
contra tot mal contagiós.

Vós doneu a tots consol,
més quan la pesta us fereix
ningú cristià us assisteix,
restant en terra tot sol;
del cel un àngel hermós
per curar-vos ha baixat.
siau, Roc, nostre advocat
contra tot mal contagiós.

En mig d'un bosc detingut
per una greu malaltia
pregueu a Déu, qui us envia
l'aliment i la salut:

el pa cada dia un gos
us porta amb fidelitat.
siau, Roc, nostre advocat
contra tot mal contagiós.

Quan torneu a Montpeller
ja ningú vos coneixia
i prenent-vos per espia
us agarren presoner;
en un humil calabós
us tenen cinc anys tancat.
siau, Roc, nostre advocat
contra tot mal contagiós.

En tanta tribulació
per premiar vostra paciència
us consola la presència
de Jesús a la presó;
en Ses mans, oh Sant ditxós!
rendiu l'ànima aviat.
siau, Roc, nostre advocat
contra tot mal contagiós.

Revela el cel vostre nom
i els miracles que se plouen

a tota la gent commouen
i vos venera tot hom;
Sant us aclama gloriós
vostra ditxosa ciutat.
siau, Roc, nostre advocat
contra tot mal contagiós.

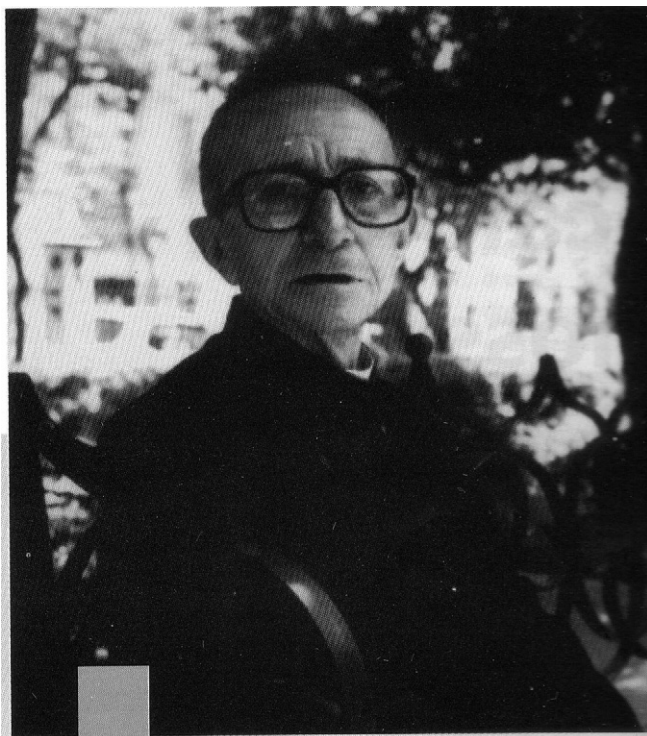
Déu mateix us concedeix
que el que contagiàt està
de pesta, quedarà sa
si a vós, devot, acudeix:
vostre auxili poderós
el món té experimentat.
siau, Roc, nostre advocat
contra tot mal contagiós.

Bisbes i poble, en Constança,
us invoquen a una veu,
i de la pesta els salveu
quan no hi havia esperança;
des d'entonces sou famós
en tota la Cristiandat.
siau, Roc, nostre advocat
contra tot mal contagiós.

TORNADA

Puix Déu vos féu tan gloriós
per la vostra caritat.
siau, Roc, nostre advocat
contra tot mal contagiós.

Es tracta d'uns gojos valencians escrits pel prevere i filòleg vila-realenc Manuel Rius Arrufat (1871-1939).

Mossén Vicent Sorribes i Gramatge

Vint anys de l'Oficina Municipal de l'Ús del Valencià, de Paterna (1992-2012)

Albert Pérez i Marco

Cap de l'Oficina Municipal de l'Ús del Valencià

Les Oficines municipals de promoció del valencià

Les anomenades en principi oficines municipals de promoció de l'ús del valencià foren impulsades per la Generalitat des de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, a través d'ajudes econòmiques per als ajuntaments i mancomunitats de municipis per activitats de promoció i ús del valencià, en Orde de la Conselleria datada el 4 de febrer de 1991.

L'Oficina de Valencià de l'Ajuntament de Paterna

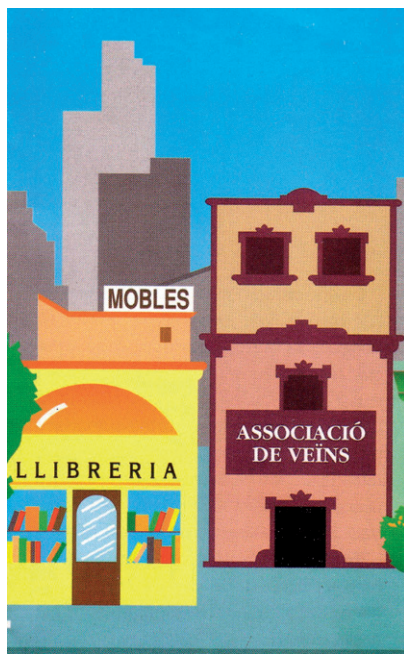
Què és?

L'Oficina Municipal de Promoció i Ús del Valencià és el departament tècnic i administratiu adscrit a la Regidoria de Política Lingüística que té com a funció fomentar l'ús del valencià, llengua pròpia de Paterna i de la Comunitat Valenciana, en l'àmbit municipal.

Naixement de l'Oficina

Amb la denominació d'*Oficina Municipal de l'Ús del Valencià* (OMUV) naixia en 1992 el servei lingüístic de l'Ajuntament de Paterna,

que es posà en marxa en el mes de gener, si bé fou creat oficialment per acord del Ple de 24 de setembre del mateix any, assignant-li funcions concretes.

Activitats

Com a primera activitat, el tècnic lingüístic posà en marxa l'impartiment de dos cursos de coneixements orals segons programes de la Junta Qualificadora de Coneixements de Valencià i en el ple de febrer de 1992 se li encomanà oficialment la traducció de les actes de la Comissió de Govern i del Ple de l'Ajuntament.

El tècnic de valencià tenia encomanades també les tasques de traducció i revisió dels textos en valencià de l'Ajuntament, com ara els fullets editats per la Casa de la Cultura relatius a les exposicions municipals.

Així, en juny, realitzava per al Museu de Ceràmica la versió al valencià de la publicació *A la recerca de la història perduda*. També va editar uns fullets de presentació de l'OMUV.

El Reglament Municipal d'Ús i Promoció de l'Idioma Valencià

Entre les funcions de l'OMUV figurava la de promoure l'aprovació del Reglament Municipal de Normalització Lingüística i coordi-

nar-ne l'aplicació.

I després d'una proposta del tècnic lingüístic, l'aprovava el Ple del 24 de juny de 1993.

Cinc anys després es va estimar que el Reglament era insuficient, per la qual cosa va ser derogat i substituït per l'actual Reglament Municipal d'Ús i Promoció de l'Idioma Valencià, aprovat pel Ple el 21 de desembre de 1998, i que fou publicat pel BOP de 17 d'abril de 1999.

Els Premis Literaris

Com una conseqüència directa del nou Reglament, es crearen diversos premis i distincions per i per a l'ús del valencià.

Premi de Teatre

Creat en 1999, per a fomentar la creativitat literària en este gènere i promoure l'ús del valencià. El primer premi fou atorgat al paterner Joan Carles Simó, per la seua obra *Els cinc desitjos de Toni Cascorro o Tots els guilopos tenen sort*, que fou publicada per l'editorial Tàndem Edicions en l'any 2001. La segona edició tingué lloc en 2002 i després amb caràcter biennal. Successivament l'han guanyat: *Campcantat*, de Joan Giralt i Bailach (2002); *El circ del somnis*, de Joan Guasp (2004); *Imagine*, d'Octavi Egea (2008), i *El far*, d'Octavi Egea (2010).

En l'edició de 2006, el jurat va declarar el premi "no adjudicat".

Premi de Narrativa

El referit any 2001 fou instituït el premi de narrativa infantil, al qual se li va donar el nom de Vicenta Ferrer Escrivà, autora del text infantil *Història de Paterna*. Com el premi de teatre, també és biennal. Va ser creat com a premi de narrativa infantil i a partir de la pròxima edició de 2013 serà de narrativa juvenil.

Les obres premiades són: *Mar de fons*, de Pep Castellano (2001), premi que va lliurar la mateixa Vicenta Ferrer Escrivà, finada en el 2002; *La rebel·lió de les dones i altres contes*, de Vicent Fausto i Manzano (2003); *Aiguablava*, de Jesús Mollà (2005); *El broc màgic*, d'Anna Genover i Mas (2007); *El quadern d'Àngela*, de Raquel Ricart Leal (2009) i *Les petjades de l'Àfrica*, de Mercé Viana (2011).

Els Jocs Florals: Intervenció de l'OMUV

A partir de l'edició de 2002, els Jocs Florals de la Vila de Paterna els organitza l'Ajuntament des de la Regidoria de Cultura i la Comissió de Festes. L'OMUV participà en l'elaboració de les bases inicials.

L'Oficina Municipal de l'Ús del Valencià ha publicat en la revista *Alborgí* diversos textos premiats en diferents edicions dels Jocs Florals.

Altres Premis i Distincions

Premis als Llibrets de Falla en Valencià

Foren creats l'any 2000 per a estimular l'ús del valencià en un àmbit tan valencià i tan lligat a la llengua com és el món faller.

Cada any participa un nodrit grup de comissions, entre els llibrets de les quals destaquen en cada exercici aquelles que són recompensades amb els tres premis que concedeix l'Ajuntament de Paterna.

Podem citar com a les més premiades: Dos de Maig i voltants; Jacinto Benavente-Alborxí; Marià Benlliure.

Distinció al Mèrit Lingüístic

Una altra iniciativa de la promoció lingüística va ser reconèixer la labor de persones o entitats que s'hagen distingit per una destacada actuació en el camp de l'ús, l'ensenyament o la promoció del valencià en l'àmbit municipal.

Les persones o entitats reconegudes són:

Grup de Teatre El Batà (2001); Mn. Francesc Mercader, capellà, pel seu impuls a la litúrgia valenciana a la seua parròquia de la Mare de Déu dels Desemparats (2002); Col·legi Públic Ausiàs March, per l'escola en valencià (2003); Teresa Segarra, cantant de cant d'estil (2004); Teresa Pitxer, mestra de valencià i pedagoga (2005); Joan Carles Simó Cuevas, autor i director teatral (2006); Vicent Salvador, filòleg, catedràtic i poeta (2007); Grup de Danses Xafarnat (2008); Agrupació Falla Dos de Maig i voltants, pel seu destacat ús del valencià (2009); Albert Pérez i Marco, tècnic de l'Oficina Municipal de l'Ús del Valencià (2010); i any 2011, Manuel Sanchis Guarnier, filòleg i catedràtic (excepcional-

ment a títol pòstum i com atenció al centenari del seu naixement).

Publicacions

Treballs elaborats per l'OMUV

Fruit del treball d'investigació lingüística dut a terme per l'OMUV, es publicaren els llibres següents:

-Vocabulari valencià de ceràmica (1995)

Elaborat pel tècnic lingüístic.

-Introducció a la toponímia del terme municipal de Paterna (1996)

Este amb la col·laboració de Juan José Zurriaga Navarro¹.

-Vocabulari de pirotècnia i de la Cordà de Paterna (1999)

-Vocabulari de pirotècnia (2ª edició) La cordà de Paterna (2007).

Elaborats pel tècnic lingüístic.

Altres

-La joventut de Paterna escriu (1996)

Amb els treballs d'un concurs literari per a jòvens.

-Història de Paterna

Compendi d'història de la localitat, dirigit a un públic infantil. Escrita per Vicenta Ferrer Escrivà (2001).

Gesmil

A fi de divulgar el valencià i les campanyes, l'OMUV va crear en 1994 una publicació de caràcter trimetral, un full de quatre pàgines, per a recollir notícies, informació de cursos, activitats municipals d'ús del valencià, etc. La publicació va durar fins a 1997, en què fou absorbida per la "pàgina de l'OMUV" en el nou periòdic d'informació municipal creat en aquell any.

Alborgí

A instàncies del tècnic lingüístic la Comissió de Govern municipal va crear en gener de 1998 la revista *Alborgí*, revista d'estudis i divulgació de Paterna, una publicació per a oferir a aquells que tingueren alguna cosa a divulgar entre el públic referit a la vila de Paterna, principalment estudis de les més diverses matèries.

Posteriorment també s'obrí a les pàgines literàries, acollint sobretot treballs premiats en els Jocs Florals.

Comptant amb el present, se n'han publicat 11 números, ja que si bé es concebé com a de periodicitat anual, en quatre exercicis el quadern no va eixir al carrer per raons diverses. Així va estar amb els lectors els anys: 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2008, 2010, 2011 i el present 2012.

Campanyes i actuacions

Entre les funcions de l'OMUV figura la de "Promoure l'ús del valencià en els diferents àmbits municipals, així com la planificació, programació i realització d'actuacions, campanyes i activitats de sensibilització, promoció i normalització lingüística".

Entre altres s'han dut a terme les campanyes "La joventut tenim la paraula" "Com et diuen?" "Bon profit" (amb repetides reedicions), El lèxic de la música, Salt 2.1, Salt 3.0, "Circulem en valencià", "En valencià eixim guanyant" i "En valencià tenim més" (campanyes dirigides a la matriculació de les línies en valencià de l'escola pública); "El lèxic de la llar", "El lèxic de l'escola", "El lèxic del supermercat", "El lèxic de

la ciutat", de difusió dels termes lingüístics de diversos àmbits ciutadans; "Normalitza't el nom", per a animar a posar noms valencians als nounascuts o fer-ne el canvi els que ja tingueren un nom no valencià; "El nom és i s'escriu la Canyada", de divulgació del nom oficial del barri, que ja utilitzen en diversos fors ciutadans.

Traduccions

Actes

A partir de gener de 1992, el tècnic lingüístic s'encarregà de la traducció d'actes del Ple de l'Ajuntament i de la Comissió de Govern. Del Ple, com a mínim una mensual, i una setmanal pel que fa a la Comissió de Govern (actualment Junta de Govern Local). A partir de

1994 la traducció d'actes s'amplià a les Comissions informatives, consells sectorials i altres òrgans.

Altres textos

Com a llenguatge no administratiu, l'Oficina traduïa també textos per als catàlegs d'exposicions editats per la Casa de la Cultura, un llenguatge més elaborat, literari i de temàtica artística, així com altres textos per al Museu de Ceràmica.

Pàgina web

Amb l'arribada d'internet i la creació de pàgines web, l'OMUV s'encarrega també de la traducció de textos, notícies, etc. per a col·locar en la pàgina web municipal.

Traduccions de llibres

El Museu de Ceràmica porta endavant una intensa labor de divulgació a través de llibres i publicacions. Alguns d'estos llibres han tingut versió valenciana i, així, l'Oficina de l'Ús del Valencià ha efectuat la traducció dels següents: *A la recerca de la història perduda* (1992); *Socarrats i paviments medievals* (2001); *La Ceràmica de l'aigua* (2006).

Este és el succint resum dels "Vint anys de l'Oficina Municipal de Promoció i Ús del Valencià: 1992-2012.

Un text data a Paterna en 1767

Lluís Galiana

Carta a Carlos Ros, que pot servir a un mateix temps de Dedicatòria i Pròleg¹

Amic i Senyor meu. Encara que la llengua Valenciana sia capaç de tota aquella perfecció i primor que pot tindre qualsevol altre idioma, no obstant, és cosa certa, que primer deu netejar-se de més de quatre taques que la fan ridícula, lletja i plena de llunars. Perquè vosté no em pot negar que té moltes expressions indignes i groseres, i molts modos de parlar, que directament s'oposen a lo civil i polític de les gents. I si no, diga'm: ¿Què vol dir *fer figa* i *fer la pruna*? *Gastar les olives*, *portar bona randa* y *pendre la barcella*, ¿són frases per a usar davant persones?

¿Puix què direm dels que *se les menguen folgades*, i no hi ha forma de poder-ho averiguar.

Dir que u *no és de Déu ni del diable*, és dir mentira; perquè ha de ser precisament d'u o d'altre.

Per a alabar a algú de gran diuen que *té un enteniment que li vola*. ¿Qui ha vist volar enteniments? I quan n'haguera d'ells amb ales, ¿no serien molt millors los que s'estigueren en lo cap recullidets, per a discurrir ab més acert, que els que se n'anaren per los aires a posar-se en lo perill de que els bolcaren ab una escopetada?

No tindre pèls en la llengua és comú a tots; i així és simplicitat voler-ho dir tan solament d'aquells que són desvergonyits. *Quedar-se d'ací*, no deixa de ser cosa de veure: però fins al dia de hui ningú l'ha

1 Hem actualitzat l'ortografia, però hem mantingut les paraules sense cap més alteració. La Redacció.

vista. *Per més senyes*, quan enans no se n'ha donat alguna, és per demés; i cada dia ens ixen en senyes i més senyes, com si fórem muts. Puix quina altra *tallar-li a u el melic*? ¿Que qui no el té tallat? A més, que seria llevar l'ofici a les comares.

Traure suc de les pedres, només és per als químics, i han pegat en aplicar-ho a més de quatre que no tenen tal ardit. *Tindre la mà en la farinera*, diuen, que és tindre valiment. Jo ho he provat en molts molins, i no és més que embrutar-se de farina.

Puix ¿quin altra picardia fer a la plata capatorera de qualsevol comparació? No és pense que em burle, que ben de veres parle; i si no, òbriga els ulls i advertirà, que *Fulà menja com una plata*, *Sutà canta com una plata*; este d'ací *beu com una plata*, *aquell d'allà juga com una plata*, i no hi ha ningú que no ho faça tot com una plata. No és prou desgràcia de la plata, que no s'han de contentar de fer-la córrer de mà en mà, acaçant-la tots i perseguint-la, sinó que encara l'han de portar entre llengües sens deixar-li fil eixut? No sé com puga tindre l'or pacència, per a sufrir açò; i més oint que a una dona hermosa, diuen, que és *bonica com una plata*, no fent més cas de l'or que d'una pinya. I a fe meua que ho fan mal; perquè si ell s'enfada, bé sé jo que haurà grapats.

Pagar lo pato per morir, i *compondre l'estamenya* per rependre, o castiar a algú, tampoc són molt del cas. No sé a què ve anar dient, per gran ponderació, que *se'n tornà en la cua feta*, qui no ha obtingut lo que volia. ¿No seria molt pitjor que la hi desferen, i tornara desgrenyat?

També és cosa de riure, veure a una senyora fer-se aire, i dir: *una que me'n cap*, com si a les altres en caberen dos.

Puix que aquestes veus *perdentjeret*, *fure de Déu*, *giquirrijac*, *ja ho dia jo*, *sense suc ni muc*, *en un sopols*, *a burrubarra*, *con qué*, *diu*, *m'entén*, *i tal*, *se moquen en la mànega*? Açò de mocar-se en la

mànega, i tindre la paella del mànec, també val lo que pesa. I així de moltes altres maneres d'explicar-se, que si volguera referir, seria començar i no acabar.

No és la nostra llengua a soles la que està compresa d'aquest mal, perquè és tan transcendent, que no hi ha Idioma en tot lo Món, que s'haja escapat d'ell. Per a no buscar exemples estrangers, diga-ho la Castellana, que és una de les més plagades i plenes d'esta escòria, de qui s'ha apegat no poc la nostra Valenciana. Tot prové de no tindre una i altra una *Gramàtica* o *Vocabulari* ben copiós on es faça crisi de les veus, que podem usar en les matèries sèries, i de les que devem abandonar de les conversacions polítiques; fent al mateix temps un escorcoll ben rigurós, de quines expressions i maneres de parlar són circumspectes i dignes d'hòmens savis, i quines són vulgars i proporcionades solament per a la gent més baixa i ordinària.

Considerant esta gran falta el cèlebre *Quevedo*, li vingué al cap lo pensament de fer un *Cuento*, on ajuntà les vulgaritats de la Llengua Castellana, per a fer-les despreciables i ridícules. Enaprés lo seu Deixeble *Torres*, com a fel imitador de les seues invencions, arreplegant les badomies, que es deixà *Quevedo* en lo tinter, i les que ha inventat lo Vulgo anant lo temps, ha compost i publicat la *Història d'Històries*, que tots saben. En estes dos obretes tingueren sos autors la mira d'afrontar a aquells, que usen de les veus i modos de parlar, que en elles se contenen; però si ells hagueren dat exemple en tots los seus escrits, parlant més sèriament, i no gastant tanta bufonada, sens dubte hagueren fet al Comú major servei; i si en aquest, de qui tratam, així com mostraren l'ingeni que tenien, hagueren descobert major juí, no fent-los tan inverosímils i confusos, serien molt més dignes de llaor.

Veent jo tan bona idea, per a fer abonimables les baixees de la llengua, ha volgut fer mona de hu i d'altre, recullint les xavacanes expressions de la nostra Llemosina, i fent una *Rondalla de Rondalles*, a imitació del *Cuento de Cuentos de Quevedo*, i de la *Història d'Històries de Torres*: exceptant, que jo he posat major cuidado en fer més verosímils los llanços, que en ella es referixen, procedint ab claritat, i acomodant a les persones lo geni i modo de parlar, que és propi de

cascona; no perquè aquells dos hòmens grans no hagen sabut fer lo mateix, sinó perquè creen, que quant més vulgaritats ensartarien, tant més seria el Tractat graciós i digne d'acceptar-se, feren una calça de Diable ab tanta confusió, que casi casi no es vol deixar comprendre. Bé que *Torres* no ha caigut tant en esta falta, com *Quevedo*. També he sigut escrupulós en no tornar a repetir segona volta una mateixa frase o locució; cosa que tampoc han fet los dos autors ja dits, i que és molt més dificultosa de lo que es pot imaginar. Però entengam-se, que en quant als estribillos i partícules, que a cada pas se repetixen en les conversacions del vulgo, no guarde este rigor; perquè seria no ajustar-me a l'intent, que he tingut en la formació de la *Rondalla*.

Últimament dec advertir, que encara que he procurat posar ensems en este escrit tots los modos d'explicar-se rústics; no vullc jo, que ningú entenga, que em figue i burle de totes les maneres de parlar, que en ell s'entrenten: perquè n'hi ha moltes, que pareixent a primer vista vulgar i condenables, no són sinó molt bones, encara que figurades i plenes de metàfores. I així seria bo, que es treballara un *Diccionari* ab molta crítica, i gran discerniment, tant de les veus bones i castisses, com de les ruïns i bàrbares: perquè d'este modo no sols se llograria l'ensenyança del Llemosí millor; sinó també perquè molts preciats de cults d'abstindrien de burlar-se de més de huit vocables, que per no saber que són Valencians per tots los quatre quartos, los aüquen a cara descuberta.

Per tant jo bé conec, que açò de desterrar los modos de parlar vulgars, que hi ha en lo Món, i de apartar les veus castisses, de les novament introduïdes, demana obra més sèria, i de molt major treball: però ja que al present no puc desempenyar-me en esta empresa, no tinga ningú a mal que per a ara m'atreixca a traure a la vergonya les groseres expressions, i les vulgaritats indignes de la Llengua Valenciana; perquè tal volta d'este modo mouré a algun altre de més habilitat, i millor ús de l'Idioma, a que prenga este treball amb lo teçó que es necessita. Vosté bé em pot satisfer este desig, per lo molt versat que està en la Llengua, com ho donen a conéixer les obres que té impreses; i per açò he pensat en dedicar-li esta, confiant, que es té de moure

a tratar d'aquest assumpt, ab major satisfacció del públic, i glòria de la Pàtria, que la que de mi es pot esperar. No el canse més, i Déu lo guard. De la Torre de Paterna, a 3 de Juliol de 1767.

Fins ací el text datat a Paterna que precedeix *La Rondalla de Rondalles*, obra de l'ontinyentí Lluís Galiana i Cervera (1740-1771). El text és dirigit a Carles Ros, notari, l'editor que va traure l'obra a la llum. La primera edició data de 1776, sense que constara el nom de l'autor. Nosaltres hem fet servir el facsímil editat en 1979 per París Valencia de l'edició de 1820 per Don Benet Monfort.

Col·labora

